

Göteborgs universitet
Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG)
Medie- och kommunikationsvetenskap

Den onde, den gode & deras offer

En kvalitativ innehållsanalys av genuskonstruktioner i vardagens
fiktionsvård

Angelica Dimakis
Uppsatsarbete
Fördjupningskurs, Höstterminen 2006
Handledare: Monika Djerf-Pierre

ABSTRACT

- Titel:** **Den onde, den gode & deras offer** En kvalitativ innehållsanalys av genuskonstruktioner i vardagens fiktionsvåld
- Författare:** Dimakis, Angelica
- Kurs:** Göteborgs Universitet: Institutionen för journalistik och masskommunikation (JMG). Medie- och kommunikationsvetenskap, fördjupningskurs.
- Termin:** Höstterminen 2006
- Syfte:** Att undersöka hur genus konstrueras i TV-våldet under en period 2006.
- Metod:** Kvalitativ innehållsanalys (ECA)
- Material:** Tretton våldsskildringar hämtade ur fyra olika kriminalserier visade under prime-time i Sveriges television, TV3, TV4 och kanal 5 under vecka v.49

Huvudresultat:

När de gäller de huvudsakliga mönstren i konstruktionerna av det manliga och det kvinnliga visade resultatet hur mannen huvudsakligen konstrueras på två sett. Å ena sidan är det genom den fysiska styrkan, musklerna och hårdheten det maskulina byggs upp. Denna typ av maskulinitet blev synlig främst i våldets aktörer. Å andra sidan konstruerades det maskulina utifrån intellektet, tankar och förmågan att dra slutsatser. Denna typ av maskulinitet blev synlig främst i dem som skulle utreda brotten. Båda dessa maskuliniteter var de mest framträdande. Ett intressant resultat som den här studien bidragit till är att det manliga offret förminskats till något anonymt. Utan synliga fysiska styrkor och utan någon skildrad personlighet verkar han hamna i en tredje typ av konstruktion nämligen i rollen som den som ska förstärka den ondes styrka och den godes förmåga att lösa brottet.

Kvinnan i sin tur figurerade nästan uteslutande som offer och endast en gång tog hon initiativ för att skada en annan människa. Det kvinnliga offret konstruerades som ganska passiv, hjälplös och rädd. De kvinnor som i scenerna tog till försvarshandlingar gjorde inte detta för att fungera som hjältinga utan hade motiv som grundades i relationer och sexuella kontakter. Efter de skildrade trauman som de kvinnliga offren fått utså visades allvarliga psykiska konsekvenser. Kvinnan har genomgående konstruerats efter principen känslös, labil, osjälvvisk eller under influens av sexuella drifter.

Vad gäller förhållandet och maktrelationerna könen emellan visade resultaten att det uteslutande är män som dominerar över andra personer, aldrig en kvinna om hon inte först varit i underläge och pressats till motattack. Dessutom visade sig stereotyperna ofta vara kvinnospecifika och var inte alltid, ur ett könsperspektiv sett, utbytbara. De våldsteman som blev synliga visar att det förmodligen skulle bli svårt att ta ett utav de typiskt mansdominerade temana och placera en kvinna i mannens roll och vise versa. Detta handlar om att konnotationerna förmodligen skulle bli olika beroendes på om det är en man eller kvinna som agerar i sammanhanget och att dessa är svåra att motverka.

Innehållsförteckning

1. Inledning	2
2. Bakgrund	4
2.1 Historiska och aktuella debatter kring medie våld	4
2.1.1 <i>Moralpanik</i>	4
2.1.2 <i>Aktuella diskussioner</i>	5
2.2 Kriminalserier	6
2.2.1 <i>Genren kriminalserier</i>	6
2.2.2 <i>De studerade kriminalserierna</i>	7
2.3 Sammanfattning	8
3. Teoretiskt perspektiv	9
3.1 Mina utgångspunkter	9
3.1.1 <i>Socialisationsprocessen</i>	10
3.1.2 <i>Könssocialisering</i>	10
3.2 Genusteorier	11
3.2.1 <i>Genus</i>	11
3.2.2 <i>Kön och makt</i>	11
3.2.3 <i>Kvinnliga och manliga stereotyper</i>	12
3.2.4 <i>Konstruktionen av femininum och maskulinum</i>	13
3.3 Mediernas makt och logik	15
3.3.1 <i>Symbolmakten</i>	15
3.3.2 <i>Mediernas logik sett ur ett kultivationsteoretiskt perspektiv</i>	15
3.3.3 <i>Stereotypernas funktioner i medieinnehållet</i>	16
3.3.4 <i>Konstruktionen av femininum och maskulinum i medieinnehållet</i>	18
3.4 TV-våldet	19
3.4.1 <i>Våldets funktion för producenten</i>	19
3.4.2 <i>Våldets funktion för berättelsen</i>	19
3.4.3 <i>Kvinnligt och manligt i TV-våldet...</i>	20
3.5 Sammanfattande slutsatser	23
3.5.1 <i>Tankemodell i form av det kretslopp som medieinnehållet befinner sig i</i>	23
4. Syfte och frågeställningar	24
4.1 Problemformulering	24
4.2 Syfte	25
4.3 Frågeställningar	25
5. Material och metod	26
5.1 Metoden	26
5.1.1 <i>Kvalitativ eller kvantitativ metod?</i>	26
5.1.2 <i>Etnografisk innehållsanalys (ECA)</i>	27
5.2 Materialet	28
5.2.1 <i>Urvalet</i>	28
5.2.2 <i>Definitioner våldssekvens och våldsskildring</i>	29
5.2.3 <i>Det studerade materialet</i>	30
5.3 Hur har jag gått tillväga?	32
5.3.1 <i>Undersökningsinstrumentets utformning</i>	32

5.3.2 <i>Analysens gång</i>	32
5.4 Summering och utvärdering	33
6. Resultat och analys	34
6.1 Miljö och plats	34
6.1.1 <i>Skildringar av miljöer och platser</i>	34
6.1.2 <i>Slutsatser vad gäller temat miljö och plats</i>	36
6.2 Våldsteman	37
6.2.1 <i>Skildrade våldsteman</i>	37
6.2.2 <i>Slutsatser vad gäller temat våldsteman.</i>	40
6.3 Aktören	42
6.3.1 <i>Skildrade aktörer</i>	42
6.3.2 <i>Slutsatser vad gäller temat aktör</i>	45
6.4 Offret	47
6.4.1 <i>Skildringar av offret</i>	47
6.4.2 <i>Slutsatser vad gäller offer</i>	49
6.5 Sammanfattning och vidare analys	50
6.5.1 <i>De fyra temana och genuskonstruktionen som genom dessa framträtt</i>	50
6.5.2 <i>Hur kan vi förstå resultatet ur ett medielogiskt perspektiv?</i>	51
7. Avslutande diskussion	52
8. Sammanfattning	54
9. Referenser	56
Bilaga 1: Analysschema	59

Kapitel 1

Inledning

TV: n har kommit att bli en naturlig möbel i våra hem såväl som en del i vår socialisering. Medierna är också i många fall basen från vilken vi bildar våra uppfattningar om världens alla fenomen, vilket kan betyda att bilden av en fråga eller ett fenomen i medier kan ha stor betydelse för vårt samhälle i förlängningen. I den här uppsatsen kommer fokus att ligga på hur det TV-våld vi konsumerar till vardags ser ut och då särskilt på de genuskonstruktioner som går att finna där. Vi vet idag att det på TV visas en stor mängd våldssekvenser. Våldet har även en karaktär som har en förmåga att beröra de flesta människor. Vi vet också att allt fler människor har tillgång till fler kanaler. Det blir allt lättare att ta del av TV-utbudet, inte minst genom övergången till digitala marknätet och Internet.

Våldet utgör idag en betydande del av vårt totala medieinnehåll. Med sin engagerande, fångande och i bland brutala karaktär har TV-våldet genom tv: s historia blivit föremål för debatt och diskussion. Våldet verkar fylla en viktig funktion dels i mediernas moderna historieberättande då våldet talar ett språk som de flesta länder och kulturer kan förstå och dels locka våra sinnen till empati och känslomässiga reaktioner. De flesta forskare är överens om att medievåldet har konsekvenser för tankar, känslor och upplevelser. Det har även konsekvenser för tittarnas preferenser och referensramar. Kultivationsteoretikerna talar om mediernas och, då särskilt televisionens, indirekta påverkan. De menar att den symboliska och kulturella miljön som televisionen presenterar påverkar vår världsbild.

Parallellt med detta ser vi debatten om de bilder och konstruktioner av kvinnlighet och manlighet som medieinnehållet förmedlar. Vilken roll spelar medierna i dagens genusordning? Huruvida de endast speglar den, upprätthåller den eller förstärker den kan diskuteras. Förmodligen får vi olika svar beroendes på vem vi frågar. Genusvetare har dock påstått att vi formar, bevarar och förändrar våra könstillhörigheter i politiska och sociala sammanhang. Medierna och televisionen är idag i allra högsta grad en del av just vårt sociala liv.

Tillsammans utgör dessa två debatter, medievåldets inverkan på oss tittare och mediernas roll för genusordningen, huvuddragen i min uppsats. Syftet med den här uppsatsen är att se hur genus konstrueras i tv: s våldsskildringar. Detta blir intressant då våldsskildringarna kan räknas som ett starkt och berörande medieinnehåll i sig. Jag tänker mig att våldet på ett effektivt sätt kan skugga de underliggande genusstrukturen med sin brutala karaktär. Jag tänker mig att våldets struktur, innehåll och logik säger något om den värld vi lever i och att det genom TV-utbudet och i det här fallet TV-våld, produceras ideologier. Det är således inte våldet och dess direkta effekter i sig som ska studeras utan de underliggande bilder av manligt och kvinnligt som de för med sig. Min studie är tänkt att belysa hur genus genom våldets platser och miljöer, våldsteman, aktörer och offer formas och byggs upp. Hur kan dessa fyra teman kopplas till kön?

När det gäller studieobjekten som granskats, tretton våldsskildringar från fyra kriminalserier, finns det flera anledningar till att just denna genre fick hamna under

luppen. Den främsta anledningen är att genren är en stor del utav vårt prime-time innehåll i vardagens TV. Till detta kommer att det potentiellt sett finns våldsskildringar här. Det hade inte varit fruktbart att i detta läge titta på t.ex. en sitcom då chansen att hitta våldsskildringar här kan bedömas som liten. Intressant är även att kriminalserier har visat sig vara mycket populära när det kommer till tittarsiffror under den undersökta veckan, bland både vuxna kvinnor och män och bland ungdomar. Dessutom finns siffror som visar att även barn i viss utsträckning tittat på det studerade programmen.¹

Sociologer har sagt att människan då hon växer upp socialiseras in i de normer, attityder och värderingar som finns i samhället. Hon lär sig det dominerande och acceptabla. Hon kommer genom socialisationen att få en viss bild av sig själv och det omgivande samhället. Det hela är en pågående och livslång reproducerande process. Könroller skapas och omskapas i vårt samspel med andra människor och via de sociala faktorerna familj, skola, arbetsliv och massmedia. Vi ”lär oss” genom detta vår genusroll.²

Med dessa ord i bakhuvudet ska jag nu studera vilka konstruktioner av genus som blir tydliga i televisionens våld...

Uppsatsens disposition:

I *bakgrundskapitlet* kommer jag att inleda med några av de historiska respektive aktuella debatter som kretsat kring medie våldet. Jag kommer även att tala om genren kriminalserier och i mycket korta drag presentera de serier som fått stå till tjänst med sina våldsskildringar. *Teorikapitlet* som följer inleds med de utgångspunkter som varit viktiga för mitt val av både studieobjekt och teorisammansättning. Därefter presenteras mitt övergripande perspektiv, Genusteori, följt av avsnittet Mediernas makt och logik som bland annat innehåller ett kultivationsteoretiskt perspektiv i frågan. Därefter behandlas medie våldets funktion, logik och tidigare mediebilder i avsnittet TV-våld. I kapitlet *syfte och frågeställningar* tar jag upp mitt övergripande syfte och de frågeställningar jag jobbat med. Detta kapitel inleds först med en fördjupad problemformulering. *Metod och material* är kapitlet där jag redogör för mitt val av metod (ECA), urval av material och tillvägagångssätt. Nästa kapitel presenterar *resultat och analys*. Här varvas exempel från texterna med beskrivningar, förklaringar och analys utifrån de teoretiska perspektiven. Kapitlet efter innehåller en *avslutande diskussion* följt av uppsatsens sista kapitel, en *sammanfattning* av hela uppsatsen.

¹ Mediamätning i Skandinavien, 4-10 december 2006

² Giddens, 1998: 126f Nordlund, 1996:43f

Kapitel 2

Bakgrund

TV-mediet har under dess cirka 50 levnadsår tagit med sig det offentliga samtalen och berättelserna in i våra hem. Med verklighetsbilder såväl som med fiktionen kommer våldet, som ju trots allt är en del av vår verklighet. TV-våldets utformning och konsekvenserna av detta har varit föremål för många debatter genom TV: s historia. Följande kapitel kommer att behandla historiska debatter så väl som mer aktuella debatter kring hur och om våldsamheter på TV påverkar oss. De mer aktuella debatterna kan hjälpa oss att förstå de förhållanden och diskussionsklimat under vilka den här studien är skapad. Därefter definieras genren kriminalserier och jag ger en presentation av de serier som min undersökning kommer att titta på.

2.1 Historiska och aktuella debatter kring medie våld

Detta kapitel kommer alltså att behandla historiska debatter så väl som mer aktuella debatter kring hur och om våldsamheter på TV påverkar oss. De historiska debatterna har kanske lett oss dit vi står idag. De mer aktuella debatterna kan hjälpa oss att förstå de förhållanden och diskussionsklimat som råder idag.

2.1.1 Moralpanik

Begreppet moralpanik myntades en gång i tiden av kriminologen Jock Young och syftade då på den irrationella masshysteri som kan uppstå bland folk i samband med uppfattade brottsvågor, ökade samhällsproblem eller oro för att samhället ska krackelera. Medier har ofta varit föremål för anklagelsen att blåsa upp sådan hysteri ytterligare. Ofta är det medierna själva som är moralpanikens objekt då farhågorna om mediers skadlighet på människan, våra barn och samhället sprids. Inte sällan är det de nya medierna som ofta möts med stor skepsis från allmänheten.³ Det finns ofta en bred folklig avsky för fenomenet i den moraliska paniken och paniken kan ibland ta sig orimligt stora proportioner i förhållande till problemets storlek. Dock varar paniken oftast inte så länge utan ebbar ut efter ett tag. Våldet i våra medier har många gånger fått vara föremål för moralpanik och ett tydligt exempel är det som hände efter att man i tv-programmet Studio S i slutet av 80-talet visat klipp från filmen Motorsågsmassakern. Redan samma kväll som programmet sändes följde kraftiga reaktioner. Flera tusen samtal inkom med klagomål och upprörda röster. Dagen därpå var detta förstasidestoff och trettiosex dagstidningar kommenterade videovåldet på ledarplats de följande tre dagarna. Precis som dansbandseländet på 40-talet och rejkulturen på 90-talet var videovåldet 80-talets stora panik.⁴ Det man kan säga om våldet i våra medier är dock att debatten om det aldrig riktigt verkar vilja tystna. Dagens debatt handlar i stor utsträckning om TV- och dataspel men melodin är densamma. Än idag forskas det om våldet vi får via medier och hur detta möjligen påverkar oss på ett eller annat sätt.

³ McQuail, 2005:561

⁴ Grip, 2003:94ff

2.1.2 Aktuella diskussioner

Idag kan vi se att åtminstone forskningen i hög grad lämnat synsättet som innebär att det skulle finnas direkta konsekvenser av våldet. Man tänker sig inte längre att ju mer medieviolens barn exponeras för ju våldsammare blir de eller liknande. Vad man däremot studerar är indirekta konsekvenser som till exempel huruvida våld i TV och på film gör att vi överskattar antalet våldsbrott eller blir mer rädda för att utsättas för våld. Gör filmens och tv: s starka våldsbilder att vi påverkas känslomässigt, påverkas vårt sätt att tänka? Några entydiga svar i forskningen får vi inte på detta område. Om vi däremot höjer blicken ut i samhället och bort från spretig forskning ser vi att oron för medieviolens påverkan finns där.

Ulla Carlsson, Nordicom, redovisar i rapporten *Våld och pornografi i medierna*⁵, allmänhetens tankar och åsikter vad gäller just medieviolens påverkan på unga människor. De tre faktorer som av allmänheten ansågs ha störst betydelse för våldsutvecklingen var inte helt oväntat alkohol/droger, föräldrar och kamratinflytande.⁶ 75 procent av de tillfrågade ansåg ändå att TV: n spelar en roll i våldsutvecklingen i samhället. Vidare svarade 65 procent att långfilmer och TV-serier är mycket eller ganska skadligt för barn och unga. En klar majoritet säger att TV, film och dator- och TV-spel har en negativ påverkan⁷ Tre fjärdedelar av de tillfrågade anger att våld i audiovisuella medier utifrån egna erfarenheter ökar benägenheten för en snedvriden verklighetsuppfattning. De tillfrågade är följaktligen mer övertygade om mediens negativa påverkan än vad den forskning som finns på fältet kan säkerställa.⁸

Carlsson skriver i sin rapport att de flesta forskare är överens om att medieviolens har konsekvenser för tankar, känslor och upplevelser. Det har även konsekvenser för tittarnas preferenser och referensramar. Men, betonar hon, detta betyder inte att det behöver yttra sig i utagerande våld. Situationen är komplicerad. Bearbetas inte våldsintrycken och den rädsla som följer bland unga tittare kan detta till exempel senare visa sig i form av ångest, depression eller aggression.⁹ Carlsson betonar vikten av att forskningen riktar in sig på mediernas roll i socialisation och kulturell fostran än på konkreta medieeffekter. Hon talar också om att det finns skäl till att reflektera kring mediernas inflytande på våldsutvecklingen i samhället. Det finns skäl till att titta på skildringen av själva våldet såväl som förövare-offer och ansvarsfrågan. Viktigt att se över är också, menar hon, mediernas betydelse för vad som är kvinnligt respektive manligt, dvs. mediernas bidrag till att upprätthålla den maktordning där mannen dominerar kvinnan. Hon avslutar med att påpeka att medierna inte bara speglar samhället utan också bidrar till att skapa hegemoniska definitioner som ofta framställs som självklara.¹⁰

⁵ Nordicom och Medierådet ställde i 2004 års SOM-undersökning ett antal frågor ang. detta till allmänheten.

⁶ Carlsson, 2005:8f

⁷ Med negativ påverkan menas här; ökad benägenhet bland unga människor att utöva våld, bli aggressiva, känna oro och rädsla, få en förvriden verklighetsuppfattning samt att visa bristande medkänsla.

⁸ Carlsson, 2005:13ff

⁹ von Feilitzen, 2001:8

¹⁰ Carlsson, 2005: 13 och 31

2.2 Kriminalserier

I detta avsnitt definieras genren kriminalserier och jag ger en presentation av de serier som min undersökning kommer att titta på. Kapitlet avslutas sedan med ett sammanfattande stycke.

2.2.1 Genren kriminalserier

En genre kan sägas vara en typbestämning av en text. TV- mediet innehåller en rad sådana typbestämningar eller genrer exempelvis; tv-serier, reklam, naturprogram, matlagingsprogram etc. Man kan även dela upp det i ytterligare nivåer. Inom typbestämningen tv-serier kan vi till exempel hitta genrer som dramaserier, situationskomedier, såpopoper och polis- eller kriminalserier etc. Genrer definieras av både av producenterna och av publiken. Det skulle kunna liknas vid en tyst överenskommelse eller ett samspel. Vilka serier som klassas som vad beror även på dess struktur och/eller ämnesinnehåll. En genre kan alltså sägas vara en uppsättning av texter som är likartade med avseende på ovanstående faktorer.¹¹

John Fiske beskriver i sin bok *Television Culture* två olika typer av TV-serier. Den ena sorten kallar han en *series*. Varje avsnitt är fristående i sin handling men har hela tiden samma huvudpersoner. Mellan avsnitten är det som om tiden står still och tittaren upplever inte att karaktärerna finns då. Karaktärerna växer eller förändras inte med tiden och de har heller inga minnen från tidigare händelser.¹² Exempel på sådana serier är den gamla klassikern *A-team* och *The Simpsons*. Den andra varianten som Fiske talar om är en så kallad *serial*. Även i denna variant har varje avsnitt samma karaktärer. Skillnaden ligger dock i att det här finns en ständigt pågående handling eller flera parallella handlingar. Karaktärerna har minnen från tidigare avsnitt och utvecklas under seriens gång. Detta gör att tittaren upplever att dessa personers liv ständigt pågår antingen de blir filmade eller inte.¹³ Ett exempel på en sådan serie kan vara en såpopera som till exempel amerikanska *Dallas*. En kriminalserie är ofta en hybrid av dessa två typer av tv-serier. I kriminalserierna finns ofta en pågående handling som ligger som en grund över avsnitten. Det finns också ett antal fristående parallellhandlingar i varje avsnitt. Till exempel är en polis privatliv kanske en pågående handling medan ett fall under utredning ofta påbörjas och avslutas i ett och samma avsnitt. Som tittare blir man således underhållen av det som är genrens utmärkande drag nämligen mordgåtor och dylikt. Samtidigt kan man tänka på karaktärernas framtid och undra hur det ska gå med de långsiktiga händelserna.

Arthur Aasa Berger har delat in tv-program i fyra olika typer; *actualities*, *contests*, *persuasion* och *dramas*. Dessa definitioner av genrer visar på ett sätt att olika genrer kan ha högre eller lägre grad av objektivitet (som ligger nära verkligheten t.ex. nyheter) och/eller känslomässigt innehåll. Det som kan hjälpa mig att definiera en kriminalserie är typ nummer fyra, *dramas*. Gemensamt för genren är att det är berättelser som innehåller en konflikt av allvarlig eller komisk karaktär. Enligt Berger ingår bl.a. kriminalserier i denna genren. Intressant vad gäller dessa *dramas* är att

¹¹ Lindgren, 2005:92f och McQuail, 2005:370-374

¹² Fiske, 2006:150

¹³ Ibid.

starka känslor genom ofta genereras hos tittaren och de har därmed en hög grad av känslomässigt innehåll. Vidare har de en ganska låg grad av objektivt innehåll.¹⁴ De serier jag valt att studera och som jag nedan kommer att beskriva passar in på denna definition då de har ett starkt dramatiskt och känslomässigt innehåll.

För övrigt vill jag passa på att placera dessa serier inom populärkulturen. Populärkultur är för det mesta en kommersiellt producerad och marknadsförd produkt avsedd att dra in pengar till en industri. Populärkultur kan i många fall jämföras med varuproduktion i övrigt. Strömbäcks fyra punkter på vad en populärkulturell produkt är visar på just detta;

- Serierna produceras ofta av centraliserade, transnationella företag och konsumeras dessutom i hög grad privat
- De når många människor genom olika kanaler.
- Serierna produceras i stor omfattning i rationaliserad form för att nå maximal utdelning.
- Deras innehåll är ofta profant och världslig.¹⁵

2.2.2 De studerade kriminalserierna

Nedan följer kortfattat vad de serier, vars våldsskidringar jag kommer att titta närmare på i den här undersökningen, handlar om. Här vill jag understryka att presentationerna till stor del är mina egna ord och bygger på hur jag uppfattar framställningen av dem. Det finns naturligtvis utrymme för andra tolkningar. De är alla kriminalserier och har alla sänts på TV v.49 hösten 2006 mellan 20.00 och 22.00 på kvällen;

Brottskod: Försvunnen

TV- serien Without a Trace, som fått det svenska namnet Brottskod försvunnen, började produceras år 2002. Den skapades av Hank Steinberg¹⁶ Serien följer en specialenhet inom FBI som utreder fall med försvunna personer. Jack Malone leder denna specialenhet. Arbetet innebär kartläggningar av de försvunna personerna och deras liv i minsta detalj. De gör också psykologiska profiler. De tar reda på om den saknade personen har försvunnit frivilligt, har blivit bortförd mot sin vilja, om personen har mördats eller kanske tagit sitt eget liv. Malones team består av fem personer och de jobbar tillsammans under en viktig regel; att lära sig vem offret var för att därmed lära sig var offret är.¹⁷

Navy CIS

TV-serien Navy NCIS: Naval Criminal Investigative Service som fick det svenska namnet Navy CIS började produceras år 2003 av Donald Bellisario.¹⁸

Serien handlar om den amerikanska flottans egen ”ordningsmakt” NCIS, som består av ett antal kriminaltekniker. NCIS utreder med Jethro Gibbs i täten, alla lagöverträdelser som berör sjöförsvarets personal, oavsett rang och position. NCIS

¹⁴ Berger, 1992:5f

¹⁵ Falkheimer, 2001:56

¹⁶ IMDb 2007-01-10

¹⁷ svt.se 2007-01-10

¹⁸ IMDb 2007-01-10

arbete är väldigt internationellt och de tar hand om allt från mord och misshandel till terrorism och spionage.¹⁹

Anna Pihl

TV-serien Anna Pihl är producerad av Cosmo Film år 2006. Seriens huvudförfattare är Adam Price. Polisserien utspelar sig på Köpenhamns gator där polisen Anna Pihl, 31 år, och hennes kollegor kämpar mot samhällets ondska. Även om hennes jobb har en förmåga att följa med henne även på det privata planet är tillvaron med sonen bland det viktigaste för henne. Bellahøj Politistation i Köpenhamn ligger i ett av Danmarks farligaste polisdistrikt där Anna Pihl är en av dem som kämpar mot brott och våld i samhället. Hon utmanas i situationer som innefattar konflikter och uppgörelser mellan olika grupper i samhället, i den undre världen, strider i trafiken och hemma i familjer. När Anna Pihl lägger ifrån sig uniformen är det tiden som dotter, syster, älskarinna och mamma till fyraårige sonen Mikkel som är det betydelsefulla i tillvaron. Men hon har svårt att helt släppa arbetet trots att hon har slutat för dagen. Dessutom kan problemen i privatlivet lätt smyga sig in på polisstationen.²⁰

CSI New York

Serien är den andra spinoffen på den ursprungliga CSI: Crime Scene Investigation och hade premiär 22 september, 2004.²¹ Seriens skapare är Anthony Zuiker, Ann Donahue och Carol Mendelsohn. Mac Taylor och hans team introducerades däremot redan i maj samma år i ett avsnitt av CSI: Miami. Mac Taylor är en av världens bästa brottsplatsutredare och han leder teamet på New York City Crime Lab. Tillsammans delar teamet sin passion för sitt jobb i staden som aldrig sover. De ger sig dagligen in i en vardag som skuggas av svartsjukedramer, galenskap, vanvett och mord. De tar sig an fall som New York-polisen inte lyckas utreda och de använder sig av högteknologiska lösningar för att skapa rättvisa och bekämpa kriminaliteten i en av USA:s mest mytomspunna städer.²²

2.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis har jag alltså definierat kriminalgenren och beskrivit de fyra kriminalserier vars våldsskildringar skall studeras; Brottskod: försvunnen, Navy CIS, Anna Pihl och CSI NY. Angående våld i tv förstår vi att de folkliga moralpanikerna dyker upp allt mer sällan. Men trots detta ser vi ändå en oro och en övertygelse hos allmänheten om att tv-våldet på något plan ändå påverkar människan. De flesta forskare är överens om att medievåldet har konsekvenser för tankar, känslor och upplevelser. Det har även konsekvenser för tittarnas preferenser och referensramar. Mediernas roll i socialisation och kulturell fostran förefaller viktigare att titta på än på konkreta medieeffekter. I nästa kapitel kommer jag att behandla medie- och tv-utbudet ur ett genusperspektiv. Vilka mediebilder av manligt och kvinnligt våld som framkommit i tidigare forskning blir intressant. Jag kommer också att titta närmare på medielogiken och på vad våldet har för betydelse för berättelsen. Begrepp som maktordning, medielogik och kvinnlig/manlig konstruktion via våld blir centrala.

¹⁹ TV3.se 2007-01-10

²⁰ TV4.se, 2007-01-10

²¹ IMDb 2007-01-10

²² Kanal5.se, 2007-01-10

Kapitel 3

Teoretiskt perspektiv

I detta kapitel kommer mina teoretiska utgångspunkter att presenteras. De teoretiska perspektiv jag valt att arbeta utifrån är främst *genusteori* och teorier om *mediers logik* och då med fokus på kultivationsteorin. Anledningen till att jag valt dessa är att jag ser televisionens innehåll som en del i ett kretslopp. Jag tänker mig att föreställningar om genus någonstans kan påverka producenters idéer om vad medieinnehållet bör innehålla. Innehållets påverkan på oss tittare kan naturligtvis diskuteras men kanske kan ändå de flesta samlas kring att det hela liknar ett kretslopp där innehållet i sin tur skapar nya föreställningar om hur världen, inklusive genusordningen, är beskaffad.

Det teoretiska perspektivet börjar i genusteorins mest grundläggande tankar med Hirdmans teorier som någon form av ryggrad och kommer via avsnitten *kön och genus, kvinnliga och manliga stereotyper* och *konstruktionen av femininum och maskulinum* fram till mediernas makt och logik. Via avsnitten *symbolmakten, mediernas logik sett ur ett kultivationsteoretiskt perspektiv* och *stereotypernas funktioner i medieinnehållet* tar vi oss till det avsnitt som handlar om TV-våldet. Här går vi igenom avsnitten *våldets funktion för producenten, våldets logik för berättelsen* och *kvinnligt och manligt i TV-våldet* för att sedan landa i sammanfattande slutsatser följt av en tankemodell.

Dock ska jag innan jag går in på ovanstående avsnitt ta upp en några utgångspunkter som varit avgörande i mitt val av kommande teorier så väl som studieobjekt, nämligen tankar om människans socialisationsprocesser.

3.1 Mina utgångspunkter

”De kvinnor och män som syns i TV både speglar och skapar föreställningar av vad som är kvinnligt och manligt och vad kvinnor och män förväntas kunna göra i och utanför tv-rummet”

Maria Edström 2006:91

Två viktiga utgångspunkter för den här uppsatsen är de sätt på vilka jag ser på människans socialisationsprocesser och formandet av genus. Jag kommer nedan att kort redogöra för dessa utgångspunkter lite närmare.

3.1.1 Socialisationsprocessen

Den första utgångspunkten som kommer att ligga som en grund för hela teorikapitlet är alltså den som ser människan som en socialiserad varelse. Denna utgångspunkt genomsyrar valet av studieobjekt såväl som valet av teorisammansättning och blir således viktig.

Jag utgår från att människan då hon växer upp socialiseras in i de normer, attityder och värderingar som finns i samhället. Hon lär sig det dominerande och acceptabla. Hon kommer genom socialisationen att få en viss bild av sig själv och det omgivande samhället. Det hela är en pågående och livslång reproducerande process. Familjen och andra sociala kontakter så som skola och arbetsliv är några faktorer som de flesta forskare är överens om är av stor betydelse i socialiseringsprocessen. En annan faktor som tros spela en betydande roll idag är just massmedierna. Massmediernas funktion som socialisationsagent har idag en förmodad stor betydelse för socialisationsprocessens karaktär och innehåll även om detta naturligtvis är svårt att empiriskt undersöka. Förmodligen kommer massmediernas betydelse dessutom att öka med tiden och det allt större medieutbudet. Socialisationsprocessen sker bland annat genom vår interaktion och identifikation med andra individer eller grupper. I den mån liknande interaktion och identifikation sker vid TV-tittande kan man förmodligen vänta sig samma typ av socialisationsprocess.²³

3.1.2 Könssocialisering

Utan att för den sakens skull utesluta all form av biologisk inverkan på kvinnors och mäns eventuella likheter och olikheter eller det faktum att vi alla är individer med fria val så handlar min andra viktiga utgångspunkt för den här studien om könssocialisering och formandet av genus. Könssocialisation, eller genusocialisation, handlar om hur det går till när man, via de sociala faktorerna; familj, skola, arbetsliv och massmedia, lär sig sin könsroll.²⁴ Jag ser således inte genusrollerna som något som ”bara finns” utan som något vi producerar och reproducerar i nästan alla de vardagshandlingar vi tar oss för. De skapas och omskapas i vårt samspel med andra människor och kanske även medieinnehåll, och vi ”lär oss” genom detta vår genusroll.²⁵ Med dessa utgångspunkter klargjorda går vi vidare in på det teoretiska perspektivet...

²³ Nordlund, 1996:43f, Giddens 1998

²⁴ Giddens, 1998:120, Nordlund 1996:44

²⁵ Giddens, 1998: 126f

3.2 Genusteorier

Det teoretiska perspektivet börjar i genusteorins mest grundläggande tankar med Hirdmans teorier som någon form av ryggrad och kommer via avsnitten *kön och genus, kvinnliga och manliga stereotyper* och *konstruktionen av femininum och maskulinum* så småningom fram till mediernas makt och logik.

3.2.1 Genus

Genusteorierna består av tankar om föreställningar vad gäller människan som kön. Begreppet genus är tänkt att gå bortom den dualistiska uppdelningen kön - kropp. Här är kön istället något konstruerat, en mänsklig social och kulturell uppfinning. Till skillnad från begreppet kön som kan betyda allt från det biologiska könet till det socialt konstruerade, visar man, enligt Yvonne Hirdman, med begreppet genus utan osäkerhet på "det formade".²⁶ Att titta på hur genus formas i olika sammanhang blir således intressant. Genus kan sägas vara ett sätt att organisera social praktik och genusrelationerna kan vara bland de mest betydande strukturerna i alla dokumenterade samhällen.²⁷ Vi finner genus på många olika nivåer; på individnivå och på kulturella/sociala nivåer. Föreställningar om kvinnligt och manligt, den så kallade genusordningen, återfinns i varje samhälle, kultur och historiskt sammanhang. Dessa föreställningar genomsyrar vårt tänkande och har verkan på de flesta nivåer och områden av våra liv.²⁸ Genusordningen kan beskrivas som definitioner av kvinnligt och manligt som bildar ett mönster av maktrelationer män och kvinnor emellan.²⁹

3.2.2 Kön och makt

Vårt samhälle vilar på en maktordning där kvinnligt och manligt är åtskilt och där mannen är norm. Detta är de flesta forskare överens om.³⁰ Yvonne Hirdman var den första att formulera en teori om genussystemet i Sverige. Den genussystemteori hon tagit fram har haft stor genomslagskraft och stort inflytande på många forskningsområden, inte minst på genusforskningen.³¹ Genussystemteorin är en teori om makt. Makten vilar enligt Hirdman på segregering och dominans. Med segregering syftas här på könsens isärhållande. Ett exempel på detta kan vara att se kvinnan som en sort närmare jorden, mer djurlik i sitt födande och ammande än mannen överhuvudtaget kan bli. Kvinnans sociala ställning i samhället legitimeras med hennes biologi. Det är i föreställningen att manligt och kvinnligt inte skall blandas som den primära isärhållningen gör. Den andra viktiga komponenten i teorin är mannens dominans. Om mannen ses som dominant så ses kvinnan som den underordnade, sekundära och avvikande. Kvinnan jämförs med normen och idealtypen, mannen. Segregeringen och mannens dominans är alltså, enligt Hirdman, två förutsättningar för kvinnors underordnade position i samhället eftersom de skapar

²⁶ Hirdman, 2001:14

²⁷ Connell 2003:95f

²⁸ Vetenskapsrådet, 2005, Connell, 2003, Höglund, 2000

²⁹ SOU, 2005:52f

³⁰ ibid

³¹ ibid

hierarkier och skillnader mellan könen.³² Vi kan också hitta relationer byggda på dominans och underordning mellan olika grupper av män och kvinnor. Vi kan till exempel i första hand se det i vårt europeisk-amerikanska samhälle när det gäller heterosexuella mäns dominans och homosexuella mäns underordning. Förtrycket placeras enligt Connell homosexuella män i botten av mäns genushierarki. Vissa heterosexuella män och pojkar utestängs även de från den hegemoniska, dominerande, maskuliniteten. Det markeras ofta med smädelser som tydligt syftar på feminina drag³³ exempelvis; du springer som en tjej, fjolla etc.

En amerikansk studie gjord i mitten av 70-talet tittade just på prime-time televisionens framställning av den karaktär som dominerar och den som domineras, den underordnade. Undersökningen syftade till att se hur televisionen framställde kvinnor. Studien tittade inte isolerat på kön utan tog även med de sociala maktfaktorerna klass och ras. Materialet som studerades var TV-serier av typen situationskomedi och crime-drama. Interaktionen mellan två personer studerades för att se hur maktmönster konstruerades. Vad som framkom var inte helt oväntat att crimeserier ofta beskrev kvinnan i periferin när det gällde actionorienterad eller våldsam handling. Det visade sig också att klass i första hand sa mer om dominans och makt än vad kön gjorde. Däremot var kön viktigare än ras då maktmönster fastställdes. De två senare interagerade dock ofta med varandra. Männerna framställdes som dominanta i högre utsträckning än kvinnorna. Alla män, särskilt de vita, var oftare dominanta än underordnade. Även kvinnor emellan fanns det skillnader. De svarta kvinnorna var ofta dominanta i hemmet medan de vita var mer fördelaktigt beskrivna utanför hemmet.³⁴

3.2.3 Kvinnliga och manliga stereotyper

Stereotyper kan sägas vara överdrivna förenklingar baserade på ett visst mönster. Exempelvis kan vi tillskriva vissa grupper av människor vissa egenskaper; irländare är rödhåriga, kvinnor är sårbara, homosexuella män är promiskuösa etc. Många gånger bygger stereotyp tänkande på missuppfattningar och fördomar. Man kan också definiera dem som mentala bilder som vi använder för att tolka och förstå världen.³⁵

Hirdman tar upp kvinnan i sin moderna form som en slags ”borde kvinna”, en normfigur. Denna normfigur pendlar mellan att vara *som* en man fast något sämre och att vara totalt skild från hur mannen är i hela hennes väsen. De två typerna blandas ofta samman beroende på situation. Om den förstnämnda stereotypen skriver Hirdman som en pragmatisk schablon. Henne ser vi ofta i sammanhang som lönesättning och befördran. Hon når dock sällan ända fram till en eventuell chefsposition eller liknande då hon helt enkelt är en sämre upplaga av en man. När det gäller den andra stereotypen kallar Hirdman henne stereotyp idol. Hon är upphöjd i sin annorlunda framtoning. Det är i resonemang om vilken som nu är Hennes plats och Hennes väsen

³² Hirdman, 2002:59-98

³³ Connell, 1999:102f

³⁴ Tuchman, Daniels, Benet, Lemon, 1978, kap 2

³⁵ Jacobson, 2005:18

som hon kommer upp. Hennes moderssort och sexualitet tämjs av östrogenet som gör henne passiv och inåtvänd³⁶.

Att vara man däremot är norm. Normen är därmed att *inte* vara kvinna. Således är mannen *inte* mjuk känslös och passiv utan hård, har kontroll och förmåga till högre tänkande. Hirdman skriver vidare att där det kvinnliga byggs upp av kropp och via kött, materien och blodet blir lika med *natur* byggs det maskulina upp av ett finare virke: av ande som via själ och tankar blir till *kultur*. Det är emellertid för den sakens skull inte sagt att den manliga kroppen står helt utanför. Tvärtom. Det är "... musklerna, hårdheten, styrkan och den manliga vätskan som tjänar som byggstenar i det maskulina"³⁷. Kroppen transformeras på något vis till själ. Den kvinnliga "själen" är i många genusdiskurser, enligt Hirdman, snarare någon form av reflexer av "könet/köttet"³⁸.

3.2.4 Konstruktionen av femininum och maskulinum

Ovanstående visar på, kan tyckas, något hårdragna uppdelningar. De renodlingar av stereotyper Hirdman gör, menar hon, är nödvändiga för att enklare få syn på *hur* det görs när det görs femininum och maskulinum. Hirdman har tagit fram formler för detta för att ytterligare förtydliga sitt resonemang. **A** = man. Normen. Utifrån detta har det genom historien funnits tre mer eller mindre renodlade sätt, som på olika vis kombinerats, att se på kvinnan. Det första förhållandet är **A – icke A**, det vill säga Man – icke man. Här är kvinnan lika viktig som en häst eller en gris i samtal om det mänskliga, dvs. inte viktig alls. Det andra förhållandet är **A – a**. Som om kvinnan var en sorts "nästan man". Ofullständig och något otillräcklig. Det tredje förhållandet lyder **A – B**. Kvinnan är något helt annat än mannen. Könen fungerar som varandras motsatser och kontraster. Dikotomierna håller isär de två och bildar nära på två helt olika arter. Som vi såg ovan så är det alltså de två senare typerna (**a** och **B**) av konstruerat femininum vi som tydligast ser i dagens samhälle. Det pågår idag enligt Hirdman en stark produktion av **B**, samtidigt som många kvinnor lever ett slags **a**-liv. I de senmoderna arbetsmiljöerna frodas en ny typ av **a** som skall konkurrera med hela sin varelse, piffig och effektiv. Stereotypen **B** frodas i näringslivet. Så fort det är jämställdhet på dagordningen så heter det till exempel att man har: behov av *kvinnlig* kompetens.³⁹

När det i sin tur gäller *maskulinum* talar Hirdman om att produktionen av olikhet inte bara skapar en rad olika femininum utan även en rad, om än inte lika problematiserade, maskuliniteter. Huvudsakligen handlar det om en klyvning av stereotypen man (**A**). Å ena sidan har även maskulinum blivit allt mer biologiserad. Det är muskler, testosteron och adrenalin. Det är en sexualitet som blivit storartad, otröttlig, glupsk, och våldsam. Den sexualiserade maskulinum är dock bara en form av maskulinitet. *Kroppens A*. På den andra sidan klyvningen står "... den manliga hjärnans triumf".⁴⁰ Den nya teknologins hjälte där det är styrka i tankarna som gäller. *Huvudets A*. Den klyvningen går mycket starkt efter klass, ras och etnicitetsgränser.

³⁶ Hirdman, 2001:43-44

³⁷ Hirdman, 2001:48

³⁸ Hirdman, 2001:48f

³⁹ Hirdman, 2001:27-36 och 193

⁴⁰ Hirdman, 2001:189

Kroppens A är underklassens idol och huvudets A överklassens. Vidare talar hon om att det förmodligen finns inbördes hierarkier och relationer maskulinitetsstereotyperna emellan. Att det till skillnad från för 100-150 år sedan kanske inte längre finns en lika tydlig "genusessens" av maskulinum som man kan dela över de olika manlighetsformerna, oavsett klass.⁴¹

Connell talar om att det finns multipla maskuliniteter, svarta så väl som vita och arbetarklass så väl som medelklass och att *hegemonin*⁴² är den kulturella dynamik som gör att en grupp kan hävda och vidmakthålla en dominerande ställning i samhällslivet. Hegemoni innebär här kort sagt att en viss form av maskulinitet höjer sig över andra former kulturellt sett och att de som domineras erkänner legitimiteten i denna ordning. Vilken grupp detta är kan variera beroendes på tidpunkt. Denna hegemoni skapas troligast då det finns ett samband mellan kulturella ideal och institutionell makt. Den är på något vis "allmänt accepterad"⁴³ Att sätta in medier i ett sådant sammanhang är intressant.

Maria Edströms avhandling *TV-rummets eliter* visar att det gick två män på varje kvinna i svensk markbunden television år 2000. Männerna dominerar i alla åldersgrupper och den mest könsmärkta⁴⁴ gruppen var övre medelåldern där 81 procent är män. Man bör dock generellt sett vara i arbetsför ålder för att få vara med i TV på kvällstid. 85 procent av de som syntes i TV tillhörde denna åldersgrupp. Om klass säger resultaten att det är medelklassen som dominerar även om det sällan är explicit vilken klass personerna tillhör. Dock kan inga större skillnader mellan könen skönjas vad gäller klass, även om samtliga klasser domineras av män.⁴⁵

Någonstans fungerar medier som förmedlare och ibland skapare av både kulturella ideal och institutionell makt. Exemplet ovan visar att det finns en viss form av maskulinitet som verkar höja sig över andra. Detta visar sig inte minst i förminskandet av vissa andra grupper. Connell menar att få män lever upp till den normativa standarden. Få män står i frontlinjen för den hegemoniska maskuliniteten och få män anser sig vara förtryckare av sina mödrar, fruar eller döttrar. Men, Connell hävdar ändå att en majoritet av männen trots allt drar fördel utav maskulinitetens hegemoni då de själva tar del av utdelningen, alla de fördelar som tillfaller män sprungna ur kvinnors underordnade ställning.⁴⁶

Både Connell och Hirdman kan, och har, kritiserats för att vara allt för statiska och strukturella. Hur det än må vara med den saken så är det viktiga enligt mig att vi problematiserar och ifrågasätter betydelser av kön. För min uppsats syfte anser jag dessutom dessa båda författares tankar kan vara användbara för att skönja just mönster, strukturer och konstruktioner i kriminalseriernas våldsskildringar.

⁴¹ Hirdman, 2001:189f

⁴² Teorin om hegemoni utvecklades ursprungligen av Antonio Gramsci och handlar om "hur samhällsmakten i moderna kapitalistiska samhällen är beroende av att de dominerande sociala klasserna och skikten får behålla sin ställning genom att de som domineras erkänner legitimiteten i denna ordning, alltså de härskandes hegemoni" (Gripsrud 2002:83).

⁴³ Connell, 1999:100f

⁴⁴ Könsmärkt här: att andelen av det ena könet är mindre än 40 procent.

⁴⁵ Edström, 2006:94ff

⁴⁶ Connell, 1999:103f

3.3 Mediernas makt och logik

Vi kommer nu in på avsnittet som behandlar mediers makt och logik. Via styckena *symbolmakten, mediernas logik sett ur ett kultivationsteoretiskt perspektiv, stereotypernas funktioner i medieinnehållet och konstruktionen av femininum och maskulinum i medieinnehållet* tar vi oss till avsnittet som behandlar TV-våldets funktioner.

3.3.1 Symbolmakten

Jesper Strömbäck talar om maktens tre ansikten. Maktens första ansikte är det beslutsfattande, tvingande. Det andra är dagordningen och inflytandet där medier naturligtvis finns med i någon mening. Det tredje och det för den här uppsatsen viktiga är det som brukar kallas symbolmakten. Det är en makt som berör våra tankar och vad vi finner viktigt. Det handlar alltså någonstans om makten över hur bilder i våra huvuden formas. Press, radio och TV är i mångt och mycket en bärare av den symboliska makten. Frågan blir då följaktligen vilka idé eller symbolvärldar som förmedlas, av vem och vilka effekter detta kan ha på oss tittare.⁴⁷

3.3.2 Mediernas logik sett ur ett kultivationsteoretiskt perspektiv

Vilka symbolvärldar som förmedlas beror enligt kultivationsteoretikerna till stor del på *programproducenterna*. Enligt George Gerbner och andra kultivationsforskare är innehållet i televisionen, till stor del oberoende av kanal, program eller programtyp, i flera avseenden strukturellt likartat. Bilderna som skildrar världen i televisionen skiljer sig inte markant. Detta skulle alltså komma ur att producenterna av kommersiella skäl anpassar utbudet, efter någon form av kommersiell *logik*, för att det skall passa en stor, bred, heterogen publik. Producenterna producerar således program som inte ska stöta bort människor och gör dem tillgängliga även om intresset hos publiken är mindre.⁴⁸

En viktig del i kultivationsteorin är framförallt hur den symboliska och kulturella miljön som televisionen presenterar påverkar oss. Man har framförallt forskat på mediers långsiktiga *effekter*. Till exempel är en viktig fråga inom denna inriktning hur tv-tittandet och dess likriktade bilder av verkligheten påverkar våra liv, och inte minst, våra uppfattningar om verkligheten. De pekar på att televisionen idag är en av våra främsta socialisationsagenter, att vi genom TV socialiseras in i vårt samhälle.⁴⁹

Uppfattningar om hur världen är beskaffad hämtar vi i många fall från tv: n. Inte bara nyheterna utan också fiktionen har en stor roll i detta. För att kunna säga något empiriskt om detta har man tittat på *televisionens bild* av verkligheten, den bild av verkligheten olika tittargrupper har och hur det faktiskt ser ut i verkligheten. Resultaten från forskningen visar bl.a. på att mycket tv-tittande leder till en

⁴⁷ Strömbäck, 2000:52ff

⁴⁸ Strömbäck, 2000:244-249

⁴⁹ Tv-bilder och den egna verkligheten kan förstärka varandra.

verklighetsavvikande bild av verkligheten.⁵⁰ T.ex. visar de att de som tittar mycket på TV överskattar risken att bli utsatt för brott förmodligen beroende på att brott och våld är en stor del i tv-innehållet. Man har dessutom en kraftigt överskattad bild av antalet personer som jobbar inom rättsväsendet, som poliser, advokater och åklagare. I televisionens värld och särskilt, kan man tänka sig, i form av nyheter och kriminalfiktio, är dessa yrken överrepresenterade och man tror att kopplingen går att finna där.⁵¹ Vad jag vill säga med detta stycke är att man av detta kan tänka sig att *televisionens makt*, i detta avseende, ändå är betydande. Det kan till exempel handla om hur vi ser på invandring eller vilka kvinnligheter eller manligheter som ska få utrymme i medier...

För att kunna säga något om effekterna av tv-tittandet har man alltså varit tvungen att börja med att titta på televisionens bild av verkligheten, dess innehåll, och då särskilt på konstruktionen av kön, ålder, relationer till okänd, våld och kriminalitet. Om verkligheten är heterogen och varierad så är televisionens innehåll, enligt kultivationsforskarna, präglad av likriktning och stereotyper och relativt homogen.⁵²

3.3.3 Stereotypernas funktioner i medieinnehållet

Stereotyper kan alltså som jag nämnt tidigare ses som någon form av förlängning av vårt behov av att kategorisera och förenkla vår tillvaro. Stereotyper kan naturligtvis fungera både negativt och positivt och de kan både förstärka och förminska ett fenomen. Tittar vi på den genusteori jag tidigare redogjort för ser vi att det verkar som om vi faktiskt omger oss av stereotyper som tenderar att upphöja manliga egenskaper och förminska kvinnliga. Precis som hos alla oss andra får man anta att förenklade bilder även finns i medieproducenters huvuden och detta kan naturligtvis vara en del av förklaringen till de tydliga kontraster som präglar mediedramaturgin, (*mer om detta i stycke 3.4.1*). Några utav alla de studier som fått fram just dessa kontraster i sina resultat får vi exempel på lite längre fram.

Generellt sett följer stereotypifieringen i medieinnehållet de maktstrukturer som innebär att de med lite makt och inflytande i samhället förminskas. Det är inte alltid som de stereotypa uppdelningarna är explicita utan kan till exempel vara icke verbala. De blir synliga via symbolik som kroppsspråk, ansiktsuttryck, färger och kameravinklar.

Stereotypifieringen av det *feminina* i medier organiseras inte sällan utifrån teman som sexualitet, relationer och traditionella könsroller som exempelvis omhändertagande och hushållsarbete. Att framställa kvinnan som objekt är vanligt och det är ofta den glamorösa, vackra, kvinnan som skildras. Som jag nämnde ovan är kvinnan ofta den underordnade. Det tar sig uttryck i till exempel nyheterna där män oftare tilltalas med fullständigt namn medan kvinnor tilltalas med förnamn. Kvinnor framställs också oftare som offer i flertalet mediegenrer. Att kvinnans förmåga är låg är även det en stereotyp bild som ofta får råda. Det kommer allt som oftast till uttryck i uttalanden

⁵⁰ Forskningen bygger på studier av amerikanska tittare och kan inte helt automatiskt överföras till Sverige. Dessutom ska man komma ihåg kritiken att tittaren ses som allt för passiv inom detta synsätt, det finns alternativa sätt att se på tittaren

⁵¹ Strömbäck, 2000:244-249 och McQuail, 2005:497ff, 552 och Signorelli & Morgan, 1990:15

⁵² *ibid.*

som ”till och med en kvinna kan klara det där” vilket antyder att något är lätt fixat och i förlängningen betyder att kvinnan skulle vara svagare.⁵³

Stereotypifieringar av det *maskulina* i medier följer i sin tur teman som aggression, potens, kraft, tävling, framgång och makt. De manliga stereotyper vi stöter på i medierna är inte helt oproblematiska. Även om bilder av män kan tyckas vara nyanserade och varierade så är det många utav de manliga stereotyperna som framställs nästan som inhumana. Män framställs inte sällan som inkompetenta vad gäller förhållanden och som oförmögna att uttrycka sig verbalt och känslomässigt. Dessutom får de många gånger rollen som den något vilde och ouppfostrade. Trots att vi i väst, idag, knappt behöver den fysiskt starke, muskulösa mannen så är det just han som figurerar som mediebild. Han finns i sporten, i filmerna och i dataspelen. Gång på gång konstrueras den manliga makten med hjälp av aggressivitet. Verbalt, med kroppsspråk eller med mer explicita våldshandlingar.⁵⁴ Utan att ha ambitionen att heltäckande redogöra för alla undersökningar som gjorts med temat stereotyper följer nedan två tydliga exempel på då tydliga stereotyper framträtt ur tidigare studerat material. Den första studien undersökte män och kvinnor i alla medier under en dag. Den andra inriktade sig på kvinnor i filmutbudet.

Massmedias enfaldiga typer är undersökningen som studerade mediebrusets bilder av kvinnor och män under en dag.⁵⁵ Resultatet visar att det totalt sett var nästan lika många kvinnor som män men deras funktioner och uppgifter var olika. De befann sig på helt olika ställen och hade olika attribut.⁵⁶ Grundstereotyperna som figurerar i medierna förändras ganska lite från år till år men naturligtvis moderniseras de. I boken *Allt är möjligt* beskrivs de stereotyper som återfanns i Massmedias enfaldiga typer i en något modernare tappning; Skönhetsslaven, Projektören, Hushållsfunktionären, Machomannen, Kärleksgudinnan, Kärleksguden, och Tönten.⁵⁷

Skönhetsslaven är en ung och vacker kvinna. Hon arbetar inte och har sällan ett socialt liv. *Projektören* i sin tur är en aktiv och upptagen man. Han är allvarlig och koncentrerad och en kompetent yrkesman och sammanfaller ofta med den klassiska rollen av mannen som familjeförsörjare. *Hushållsfunktionären* syr och stickar, bakar och fejar. En perfekt maka. *Machomannen* har fysisk styrka och mod. Han kan vara den gode hjälten eller den onde, grymme, sadisten. Han är en ensamvarg med kvinnor som kommer och går. *Kärleksgudinnan* kan vara både hora och madonna. Madonnan är ren, skör och behöver tas omhand om. Horan är lösaktig, skamlös och har inga skrupler. Hon frestar med sin kropp för att nå dit hon vill. Detta beskrivs som två sidor av samma mynt nämligen kvinnas sexualitet. *Kärleksguden* Å ena sidan kan han vara drömprinsen. Å andra sidan kan han vara sexatleten. Sexatleten fungerar som ett manligt sexobjekt. *Tönten* rumsterar på traditionellt kvinnliga domäner. Han är en toffelhjälte som med stort besvär klarar av ansvaret för barn och hushåll.⁵⁸

Den andra undersökningen, *Att se och att synas*, tittade närmare på könsrepresentationen i filmutbudet 1996. Den visade att 61 procent av de undersökta

⁵³ Jacobson, 2005:21ff

⁵⁴ ibid.

⁵⁵ 1994, 17 mars

⁵⁶ Edström & Jacobson, 1994

⁵⁷ Allt är möjligt red. Jacobson 2004:23-33

⁵⁸ ibid.

filmerna, som var regisserad av en man och handlade om en kvinna, placerade kvinnan i en stereotyp, könsbunden roll.⁵⁹ Kvinnans position var ofta marginaliserad. Stereotyperna visade sig ofta vara kvinnospecifika och är inte alltid, ur ett könsperspektiv sett, utbytbara. Anledningen till detta tycks vara att den kvinnliga sfären till skillnad från den manliga nästan alltid verkar inbegripa sexuella konnotationer. Om till exempel en flicka jagas genom ett skogsparti kan rädslan för att hon skall bli våldtagen hänga i luften som en hotbild. Om det istället är en pojke som jagas är han inte rädd för våldtäkt utan kanske istället för att bli slagen eller mördad. Alltså kan samma scen i handlingen konnotera två helt olika rädslor beroendes på vilket kön karaktärerna har.⁶⁰ I den nämnda undersökningen hittades ett antal kvinnostereotyper;

Häxan och psykopaten är den kvinna som skildras med socialt hotfulla drag. Hon är instabil och tar inte sällan till sexuella vapen. Hon kan ofta vara stark och ond eller jordnära men i grunden ondskefull, mannen i filmen måste ofta förgöra henne. Många gånger dör hon också mycket riktigt i slutet av filmen. *Offer och våldtagna* är de kvinnor som är jagade och mer eller mindre makt och försvarslösa. Dessa behöver en hjälte som tar henne ur knipan. I allmänhet fungerar denna karaktär som våldssexuellt stimulerande eller i skrämmande syfte. *Prostituerade och sexsäljerskor*, här handlar det om allt från regelrätt sexförsäljning till telefonsex eller enklare nakenbilder som uppdragas. *Voyeurism och skopofili*, själva tittandet på en estetiskt/erotiskt tilldragande flicka verkar här vara som ett självändamål i filmen. *Mödrar, vårdare och ta hand om-objekt*, dessa stereotyper uppenbarade sig i TV: s filmutbud runt jul i form av ”Mariafilmer” och Sound of Music. Dock finns nästan inga spår av dessa stereotyper i det studerade filmutbudet.

3.3.4 Konstruktionen av femininum och maskulinum i medieinnehållet

Förutom tydliga stereotyper kan även de förenklande generaliserande *binära oppositionerna* vara en viktig del i medielogiken. De binära oppositionerna passar mycket väl in i mediedramaturgin. I teorin fann vi binära oppositioner som man – icke man och man – kvinna. Dikotomier som vinnare och förlorare, förövare och offer, svart och vit, skönhet och odjur är exempel på populära sådana i medieinnehåll och de reproduceras ständigt. Sammansättningar av oppositionerna utgör i många fall en stereotyps drag. När det gäller könsrelaterade dikotomier så passar de naturligtvis bra in i detta system. I medierna kan kvinnlighet och manlighet många gånger göras just till varandras motsatser. De tilldelas sedan egenskaper som följer samma mönster. Nedanstående är ett exempel på hur detta allt som oftast kan se ut:

feminint	maskulint
objekt	subjekt
passiv	aktiv
maktlöshet	makt
privat	offentligt
hushållsnära	yrkesverksam
kropp	intellekt ⁶¹

⁵⁹ Undersökningen tittade både på kvinnliga huvudpersoner och kvinnliga biroller, filmerna sändes för övrigt på bästa sändningstid.

⁶⁰ Lindell, 2004:123f

⁶¹ Jacobson 2005:19ff och Fiske 2004 kap 8

Detta visar på ett konstruerande av könen som utgår från förhållandet dem emellan. Kvinnan konstrueras således allt som oftast i förhållande till mannen och manlighet är det som inte är kvinnlighet etc. Jag tänker dock att det är viktigt inför en sådan studie jag kommer att genomföra att man har ett öppet sinne för mer komplexa könsroller då det annars är risk att så att säga leta efter det man tror ska finnas och därmed missa det mer nyanserade.

3.4 TV-våldet

Efter att ha gått igenom vårt samhälles genusstrukturer, televisionens logik och tidigare mediebilder på området återstår nu att tala om det fiktionsvåld som förekommer i medierna. Om dess funktion, logik och tidigare mediebilder kommer detta avsnitt att handla om. Kapitlet avslutas sedan med sammanfattade slutsatser följt av en tankemodell.

3.4.1 Våldets funktion för producenten

En viktig aspekt vad gäller medieinnehållet, som jag till viss del redan berört, är de ekonomiska intressen som finns i det hela. Producenters uppfattningar om vad som är ett brett innehåll som kan tilltala så många som möjligt bottnar i mångt och mycket i vad som genererar pengar. Politisk-ekonomiska samhälls- och mediefaktorer kan alltså ses som en förklaring till vad som sänds och inte sänds i medierna. Underhållningsindustrin och då även medieivåldet har en viktig funktion för samhällsekonomin i sin helhet. I förlängningen kan detta även vara avgörande för medieinnehållens inklusive medieivåldets, påverkan.⁶²

Med allt fler TV-kanaler, dataspel och Internet ökar naturligtvis våldsinslagen i det totala medieutbudet. Ett fåtal transnationella konglomerat dominerar stora delar utav mediemarknaden och sänder sedan ut samma medieinnehåll till allt större publik. Primärt, har det visat sig, är det inte popularitet hos tittarna som är den drivande kraften för medieinnehållet utan finansiella och globala krafter och lansering. Medieprodukter som ska sälja till många länder och kulturer behöver en dramatisk ingrediens och funktion som talar alla språk. Den ingrediensen är inte sällan explicit våld.⁶³ Dramatiska ingredienser och funktioner som talar till de flesta tar oss in på det som har med våldets funktion för själva berättelsen att göra.

3.4.2 Våldets funktion för berättelsen

Berättelsen uppträder i former av myter, sagor, noveller, komedier, dramer osv. Dessutom återfinns berättelsen i alla tider, på alla platser och i alla samhällen och medier. En berättelse framställer en kedja av händelser som leder från ett relativt stabilt tillstånd till ett annat via ett mindre jämställt tillstånd. Från ett lugn via någon form av kaos tillbaka till ett lugn, i många fall. Finns inte denna grundläggande rörelse måste vi som publik mer eller mindre tänka oss dem som komplement till det

⁶² von Feilitzen, 2001:16f

⁶³ ibid.

som faktiskt framställs. Berättelsens spänningskurva, dess dramatiska form, kan liknas vid någon form av vågrörelse som faktiskt även är utmärkande för de flesta verkliga konflikter. En kronologisk uppräknig av händelser är ingen berättelse. Det krävs att det finns kausala samband mellan dem, en orsak och verkan effekt. Publikens emotionella upplevelse av dramat kan betraktas som ett pedagogiskt instrument. Gripsrud liknar bl.a. kriminaldrama med melodramen som har definierats som en känslomässigt engagerande tragedi med lyckligt slut.⁶⁴ För att skapa ett engagemang faller det sig i många fall naturligt att använda sig av den grundläggande förmågan hos oss människor, *empati*. Empatin, förmågan att leva sig in i andras situation brukar kallas identifikation. Graden av identifikation avspeglas i styrkan hos det vi känner då vi tar till oss handlingen.⁶⁵

Nästkommande stycke kommer att handla om de tidigare mediebilder som framkommit vad gäller våldet i tv. Efter detta sammanfattas och avslutas detta teorikapitel med hjälp utav en tankemodell.

3.4.3 Kvinnligt och manligt i TV-våldet...

Rapporten ”40 timmar i veckan”⁶⁶ gjord av våldsskildringsrådet är den i Sverige senast gjorda av sitt slag. Rapporten är en omfattande, systematisk studie av våld i svensk tv där både Public-service kanalerna SVT1 och SVT2 och de kommersiella kanalerna TV3, TV4 kanal 5 och TV1000 undersökts kvantitativt. Med sitt kulturella perspektiv utgår undersökningen från att våldsskildringar har någon form av kulturell betydelse och att det säger något om den samtid vi lever i. Den viktiga frågan om huruvida våldsskildringarna betyder något för vår föreställningsvärld, våra tankar om olika sociala sammanhang ligger hela tiden i bakgrunden även om det är en mycket komplicerad fråga att besvara. Studien har inte bara räknat våldssekvensernas antal och längd utan även granskat våldets förövare och offer och hur närgånget våldet skildrats till exempel om konsekvenser och skador visas. I redovisningen finns även att läsa om manligt och kvinnligt våld. Nedan följer en kort sammanfattning av studiens huvudsakliga resultat samt vad som framkom när det gäller de teman jag tidigare nämnt;

Undersökningens huvudsakliga resultat visar att de 1.924 våldssekvenser som fanns under den studerade veckan sammanlagt blev 40 timmar eller 7 procent av undersökt sändningstid.⁶⁷ En femtedel av dessa våldssekvenser visade svåra skador och en fjärdedel död eller dödande. Det mesta utav tv-våldet visade sig vara fiktionsvåld. 62 procent utav fiktionsvåldet visade sig i sin tur inte helt överraskande vara USA-producerat.

TV-våldets sammanhang såväl som strukturer och mönster studerades genom det kvantitativa materialet. De för min undersökning intressanta resultaten angående manligt och kvinnligt våld är nedan sammanfattade utifrån de teman jag senare kommer att jobba utifrån;

⁶⁴ Gripsrud, 2002:183ff

⁶⁵ Gripsrud, 2002:235ff

⁶⁶ Cronsrom och Höijer, 1996

⁶⁷ Nyhetsprogrammen ingår inte i detta material.

Aktörer och offer

Våldet har i denna undersökning delats upp i två konfliktsituationer. En där våldet utspelar sig mellan jämställda parter, där båda har lika del i konflikten och en där det finns en tydlig aktör – offer situation. Så många som 70 procent av alla konflikter visade sig vara av det senare slaget.

Den vanligaste *aktören* var en enskild man. Fördelningen könen emellan var 87 procent män mot 13 procent kvinnor. När manliga och kvinnliga aktörer utövade våld följde de samma mönster vi sett i tidigare undersökningar. Kvinnor och män handlade i olika sammanhang under olika förutsättningar. Kvinnliga aktörer handlar dubbelt så ofta i intimsfären, hemmet, än vad manliga aktörer gör. Aktörens huvudsakliga vapen var kroppsinsatser som till exempel knytnävsslag eller sparkar. Därefter följde individuella skjutvapen, och andra föremål som egentligen inte var ägnat som vapen. Kniv och stickvapen som i verklighetens Sverige är de absolut vanligaste vapnen⁶⁸ utgjorde i tv endast 13 procent. Våldsaktörens känslor framgick oftast inte alls. Gjorde de det så var det kyla och lugn som skildrades alternativt ilska och ursinne i många fall. Att våldsaktören skulle visa rädsla visade sig vara mycket ovanligt.

Bilden av tv-våldets *offer* visade sig vara lika stereotyp som aktörens. Huvudsakligen var denne en ensam, vuxen, vit man. Således verkar våldet vara en affär vuxna män emellan. Fördelningen könen emellan var här 84 procent manliga offer mot 16 procent kvinnliga. Det kvinnliga offret utsätts oftare för våldet i hemmamiljöer. Känslan som oftast förmedlades via offret var rädsla. Men även här var det vanligaste att känslorna inte framgick alls.

Miljöer och platser

Det mesta våldet i TV då undersökningen gjordes utspelade sig på allmänna platser som till exempel på gatan, i affärer eller på banken. Ungefär en fjärdedel av våldet inträffade i den intima sfären till exempel i hemmet eller på någons hotellrum etc.

Våldsteman, orsaker och konsekvenser

När det kommer till våldets *teman* visade sig skottlossningar, eldstrider, biljakter, slagsmål och överfall tillhöra de allra vanligaste. En annan stor grupp man fann var övernaturligt våld och science fiction. Den minsta men för den sakens skull inte obetydlig av grupperna var våldtäkt, tortyr och sex. Död och dödande skedde oftast i närbild. Kvinnligt våld sker oftare i humoristiska sammanhang medan krig, rån och attentat är vanligare bland männen. Dock är andelen dödande lika stor hos båda könen.

Orsakerna till våldet undersöktes i form av motiv till våldshandlingen. Motivet framställdes tydligare när det gällde kvinnors våldshandlingar. Det samma gällde hennes känslor och relationer i samband med dådet. Det vanligaste motivet överlag var personlig hämnd men i de flesta fall framgick inget motiv alls. Vi får inget veta om bakomliggande faktorer eller personlighetsdrag. I en kvantitativ studie som ”40 timmar i veckan” är, är det svårt att få fram just sådana värden.

Då var vi framme vid våldets *konsekvenser*. Studien har tittat på vilken sorts våldskonsekvenser som framkommit i form av vissa känslomässiga och fysiska konsekvenser. Det jag kan känna fattas här men som jag inser är svårt att undersöka

⁶⁸ www.bra.se 2006-12-17

kvantitativt är de samhällliga konsekvenserna som familjesorg, polisiära handlanden och juridiska konsekvenser. Vi får inget veta om hur våldet legitimeras eller värderas av det skildrade omgivande samhället. Detta är något jag återkommer till i min undersökning.⁶⁹

Det man kan säga om våldet vi läst om hittills är att det oftast är det explicita våldet som omtalas. Cecilia von Feilitzen skriver om att den vanligaste definitionen på medievåld framför allt är skildringarna av det synliga, manifesta, fysiska våldet dvs. mord, skjutande, slagsmål osv. Det är detta medievåld som studier främst uppmärksammat och det som oftast avses i den allmänna debatten. Vad som är mindre utforskat är andra former av psykiskt och strukturellt förtryck och maktförhållanden i medieutbudet.⁷⁰ Här vill jag poängtera att jag i min undersökning kommer att låta begreppet våld gälla i en vidare betydelse som förutom det manifesta våldet tar hänsyn till det mer dolda våldet.⁷¹

⁶⁹ Cronsröm och Höijer, 1996

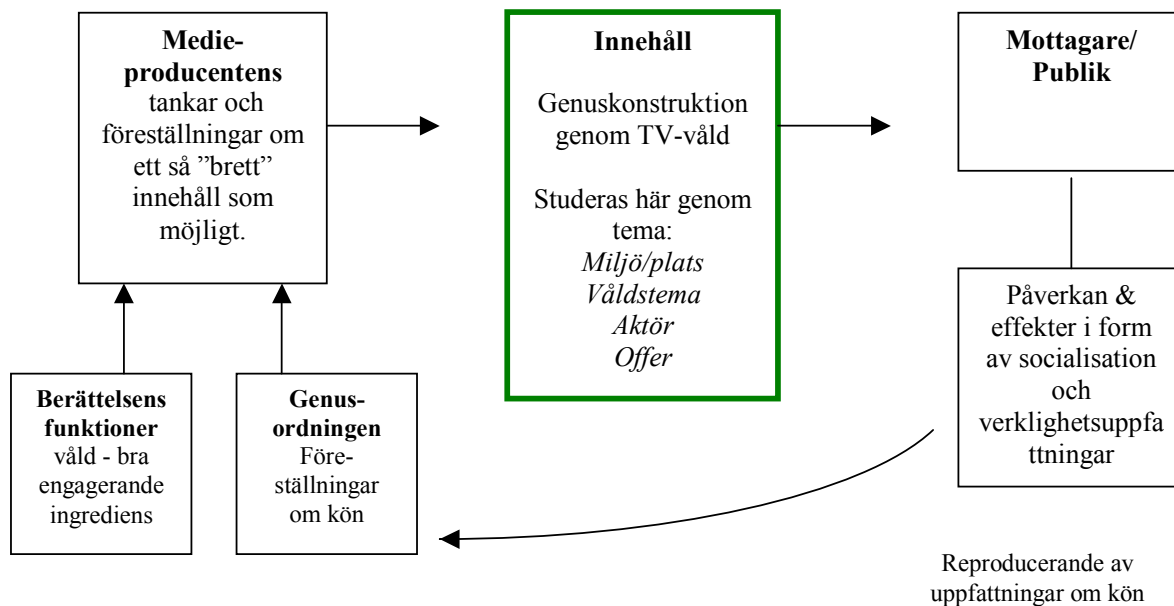
⁷⁰ von Feilitzen, 2001:2

⁷¹ Se kap. metod och material för närmare definition.

3.5 Sammanfattande slutsatser

I serier som kriminalserier kan man tänka sig att just handlingen i samband med våldet fått en betydande roll som kaos eller engagerande tragedi. Att människor ska kunna identifiera sig med personerna eller situationerna i serien blir naturligtvis således viktigt. Ännu viktigare är att så många människor som möjligt ska ha identifikationsmöjligheter om man betänker de ekonomiska mål jag tagit upp tidigare. Om då våldet i mångt och mycket fungerar som någon form av universellt språk förstår man vilken viktig roll det spelar, både för ekonomin och för förhöjandet av berättelsens förmåga att engagera eller fånga uppmärksamhet. Om man drar den tanken ytterligare lite längre kan man tänka sig att de konstruktioner av kön som våldet innehåller kommer fram i samband med ett relativt emotionellt stadium vilket skulle kunna innebära att vi som publik är ganska mottagliga för intrycken vid tillfället. Dessutom kanske det är större risk att vi som publik inte heller använder vår kritiska tanke vad gäller konstruktionen i samband med något så starkt som våldsskildringar och spänning varpå en sådan sak som könskonstruktioner kanske går oss tittare förbi. Jag tänker mig att effekten av genuskonstruktionen blir den samma även om den döljs av våldet.

3.5.1 Tankemodell i form av det kretslopp som medieinnehållet befinner sig i:

Modellen visar, på ett övergripande plan, tanken om det kretslopp det teoretiska kapitlet belyser. Den större rutan i modellen är det som i huvudsak skall studeras i den här uppsatsen. Genom att i den här studien titta på våldets miljöer, våldsteman, aktörer och offer sett ur ett genusperspektiv tänker jag mig få fram dess konstruktioner av genus.

Syfte och frågeställningar

Detta kapitel börjar med att ringa in det problemområde studien utgått ifrån i avsnittet *problemformulering* och går sedan in på en presentation av studiens *syfte* och *frågeställningar*. Under frågeställningarna följer kort tankar om vad frågan är tänkt att tillföra.

4.1 Problemformulering

Våldet utgör idag en betydande del av vårt totala medieinnehåll. Med sin engagerande, fångande och i bland brutala karaktär har TV-våldet genom tv: s historia blivit föremål för debatt och diskussion. Våldet verkar fylla en viktig funktion i mediernas moderna historieberättande då våldet dels talar ett språk som de flesta länder och kulturer kan förstå och dels lockar våra sinnen till empati och känslomässiga reaktioner. De flesta forskare är överens om att medievåldet har konsekvenser för tankar, känslor och upplevelser. Det har även konsekvenser för tittarnas preferenser och referensramar.

Vid sidan av detta löper debatten om de bilder och konstruktioner av kvinnlighet och manlighet som medieinnehållet skildrar. Vilken roll spelar medierna i dagens genusordning? Om de endast speglar den, upprätthåller den eller förstärker den kan diskuteras. Vi får antagligen olika svar beroendes på vem vi frågar. Genusvetare har dock påstått att vi formar, bevarar och förändrar våra könstillhörigheter i politiska och sociala sammanhang och medierna är idag i allra högsta grad en del av just vårt sociala liv.⁷² Kultivationsteoretikerna bekräftar mediernas, i allmänhet, och medievåldets, i synnerlighet, indirekta påverkan. De menar att den symboliska och kulturella miljön som televisionen presenterar påverkar vår världsbild.⁷³

Hur konstruktionerna vad gäller kvinnligt och manligt ser ut i medievåldet torde alltså vara av betydelse för den fulla mediebildens och dessutom på ett eller annat sätt påverka oss både ur ett genus- och kultivationsteoretiskt perspektiv. Naturligtvis skulle det vara intressant att definiera mediernas roll i socialisation och kulturell fostran men för detta krävs att vi, om inte annat, har innehållet klart för oss. I den här uppsatsen kommer jag att utforska hur konstruktionen vad gäller genus sett ut i televisionens våldsskildringar med hjälp av följande frågeställningar...

⁷² SOU,2005:52

⁷³ Strömbäck, 2000:244-249

4.2 Syfte

Syftet med den här studien är att undersöka hur genus konstrueras i TV-våldet under en period 2006.

4.3 Frågeställningar

Vilka miljöer och platser skildras?

Med hjälp av den här frågan tänker jag mig att jag kan få fram olika händelsemiljöer och sociala sfärer där våldsskildringen utspelar sig. Kanske kan en bild av hur de traditionellt kvinnliga respektive manliga miljöerna och sfärerna behandlas träda fram. Här kan det även bli aktuellt att titta på om framställningar genom tempo, ljus och ljud spelar in. Med andra ord ska det manifesta, synliga innehållet även få säga mig något om de eventuella, latent, underliggande genuskonstruktioner som miljö och plats kan förmedla.

Vilka våldsteman kan vi se?

Den här frågan kan ge oss svar på vilka former våldet tar sig uttryck i. Huvudteman som slagsmål, krig eller våldtäkt är exempel på sådana. Jag tänker mig få fram mönster som visar på vilka teman som är tillskrivna kvinnor respektive män och på vilket sätt detta görs. Här blir det också intressant att titta på huruvida sekvenserna skildrar både handlig och konsekvenser av detta handlande eller endast en utav de två. Dessutom finner jag det viktigt att se hur eventuella juridiska påföljder av våldet skildras, om det skildras. Detta tänker jag mig kan säga något om hur det samhälle serien skildrar straffar/friar individen och eventuellt legitimerar och rättfärdigar visst våld men inte annat. Det manifesta innehållet får återigen hjälpa mig finna det latent.

Vilken bild av TV-våldets aktörer skildras?

Bilden av TV-våldets aktörer rymmer bland annat vilken sorts konfliktsituation det rör sig om. Motiv, initiativ och aktörernas känslor granskas. Kvinnors respektive mäns roller blir här centrala. Men också vilken typ av kvinnlighet eller manlighet som blir synliga. Med genusteorier färskt i minnet vet vi att det inte bara existerar en maktkamp mellan könen utan att det även finns inbördes hierarkier. Genom att titta på det synliga hoppas jag få fram det för ögat svårupptäckta.

Vilken bild av TV-våldets offer skildras?

Här tänker jag mig få fram en fördjupad bild av den parten i konflikten som framställs som offer. Vilket kön offret har blir viktigt här men också vilka personliga egenskaper, så som traditionellt kvinnliga respektive manliga handlingar eller framtoningar, som blir synliga. Initiativ till försvarshandlig och känslor i samband med våldet blir intressanta. Förutom tydliga synliga, framställningar av offret hoppas jag få förståelse för den underliggande tendensen i det hela.

Kapitel 5

Material och metod

I Detta kapitel kommer jag att föra en diskussion om studiens metod och material. Det första avsnittet diskuterar metoden jag valt att använda mig utav nämligen den kvalitativa innehållsanalysen. Vidare behandlas undersökningens materialurval och hur jag gått tillväga under arbetets gång. Slutligen förs i kapitlets sista avsnitt en reflekterande och avslutande diskussion.

5.1 Metoden

I detta avsnitt kommer jag att presentera den metod jag valt att använda mig utav, nämligen som jag nämnde ovan, den kvalitativa innehållsanalysen. Jag börjar med en kortfattad introduktion till den kvalitativa metoden och vad som skiljer den åt från den andra övergripande metoden, den kvantitativa. Därpå ges en beskrivning av Altheides ECA-modell, vilken har fungerat som en inspirationskälla då jag genomfört min studie.

5.1.1 Kvalitativ eller kvantitativ metod?

Förenklat kan man säga att det finns två vägar att välja mellan då det gäller att bestämma sig för vilken inriktning man vill ha på sin studie. De två vägarna består av *kvalitativa* eller *kvantitativa* metoder.⁷⁴ Enligt mig så är det viktigaste vid valet av metod hur det syfte man har med studien ser ut.

Grovt uttryckt så handlar skillnaden mellan de två metoderna om mängden material man ska studera och om hur djupgående detta ska analyseras. Fokus för den kvantitativa analysen är att mäta, räkna och hitta samband. Man har som mål att dra generaliserande slutsatser. För detta krävs ett omfattande material av större mängd så att det går att analysera med hjälp av siffror eller enheter.⁷⁵

En kvalitativ studie syftar snarare till att hitta latent underliggande meningar, budskap och konstruktioner och passar bra då du vill få en mer detaljerad kunskap om ditt material. Texternas kontexter och hur medierna tilltalar oss genom retorik och miljöer är några utav utgångspunkterna här. Här analyseras inte mätbara variabler då dimensionerna och nyanserna skulle gås miste om. Det begränsade antal texter som ingår i min studie lämpar sig bra för en sådan analys.⁷⁶

Ofta kännetecknas den kvalitativa innehållsanalysen av en reflexiv arbetsprocess och så även inom Altheides ECA-modell, vilket är en modell som inspirerat mig i den här studien. Jag kommer nu att gå in på hur modellen fungerar genom att kortfattat gå

⁷⁴ Det händer att man även kombinerar dessa två.

⁷⁵ Östbye, Knapskog, Helland och Larsen 2004:63 och 156-157

⁷⁶ Ibid.

igenom de tolv steg modellen innefattar. Hur jag sedan tillämpat modellen i min studie behandlas i övriga delar av detta kapitel.

5.1.2 Etnografisk innehållsanalys (ECA)

David L. Altheides bok *Qualitative Media Analysis* beskriver etnografisk kvalitativ innehållsanalys och hur den fungerar. Altheide beskriver ECA-metoden som en systematisk kvalitativ innehållsanalys. Metoden kan nämligen ses som en metod mitt emellan kvantitativ innehållsanalys och deltagande observation. Detta för att på ett enklare sätt ha möjligheten att få ett överskådligt och systematiskt material och ändå kunna gå ner på djupet.⁷⁷

Modellen består alltså av tolv steg. De sträcker sig ända från forskningsfrågan fram till den avslutande rapporten. Den reflexiva arbetsprocessen tillåter att studien kan förändras under arbetets gång. I takt med att nya idéer och infallsvinklar dyker upp kan alltså det man från början utgick ifrån komma att förändras.⁷⁸

När man har bestämt sig för vilken forskningsfråga som är den som skall användas är det dags att börja läsa in sig på teorin och övrig information som avgörs som viktig att ha med sig under utförandet av studien. Det tredje steget handlar om att titta på några exempel av det man så småningom skall studera så att man kan få en känsla för vad utgångspunkten för analysen kan tänkas vara. Därpå skapas protokollet med de frågor man tänker ställa till texten. Detta protokoll testas sedan på några texter för att se om det finns frågor i detta som inte fungerar, är överflödiga eller otydliga etc. Här har man nu möjlighet att revidera protokollet, alltså omarbete de frågor som man hade problem med. Nu har man ett bra och fungerande protokoll och den riktiga analysen kan komma igång.⁷⁹

Med det klara protokollet i hand görs urval och insamling av det material man har tänkt studera. När man sedan analyserar med hjälp av sitt protokoll skriver man svaren man får från respektive text under varje fråga. Genom detta får man ett överskådligt schema och en överblick som gör att man lätt kan se likheter och skillnader i texterna. När analysen så är klar ser man över sitt insamlade material och försöker hitta mönster eller avvikande svar och kan på så sätt kategorisera texterna. Då resultaten presenteras lyfter man fram de viktiga delarna i analysen och belyser med konkreta exempel från materialet. Det kommer i huvudsak att bestå av beskrivningar eller citat etc.⁸⁰

⁷⁷ Altheide, 1996:1-7

⁷⁸ Altheide, 1996:13-16

⁷⁹ Altheide, 1996:23-32

⁸⁰ Altheide, 1996:32-42

5.2 Materialet

I detta avsnitt kommer jag att beskriva mitt material och mina val och beslut vad gäller detta på vägen. Vi börjar med hur urvalet gjordes och fortsätter sedan med en beskrivning av det slutgiltiga materialet i form utav de studerade avsnittens huvudhandling.

5.2.1 Urvalet

För att komma åt passande studieobjekt har jag tagit en rad beslut. Då studien skulle handla om genuskonstruktioner i tv: s våldsskildringar började jag med att välja en vecka under hösten där tv-innehållet kunde antas se ut som de flesta andra veckor. Valet blev v.49. De kanaler som fick stå till tjänst med sitt utbud blev Sveriges television, TV3, TV4 och kanal 5. En bra blandning mellan public service och kommersiella kanaler. Det jag sedan gjorde var att avgränsa tiden ytterligare genom beslutet att titta på denna veckas prime-time 20.00-22.00, dvs. den tid då flest tittare sitter bänkade framför TV-apparaten. Valet att inte inkludera eventuella filmer kom ur att jag ville att detta skulle vara en studie av vardagsserier och inte en studie av film. Dock ville jag ändå titta på det fiktiva våldet. Det lämnade kvar ett antal serier av olika genrer. Att jag valde att titta på kriminalserier beror på den enkla anledningen att jag för det första alltså var tvungen att ytterligare avgränsa materialet och för det andra att det fanns potentiella våldscener att studera här. Dessutom visade det sig att det fanns inte mindre än elva sådana serier bara under prime-time i televisionen denna vecka vilket bekräftade min tanke om att dessa serier är en relativt stor del av kvällarnas tv-fiktion. Naturligtvis hade det varit att föredra en studie av dem alla men det är icke genomförbart om man vill åt djupet på den tid som är avsatt för uppsatsen. En serie från varje kanal⁸¹ skulle ge mer spridning av materialet om det eventuellt är så att olika sorters kanaler profilerar sig med olika sorters kriminalserier. Jag sållade bort serier som fungerade som följetång och koncentrerade mig på de serier som hade fristående avsnitt. Detta på grund av att jag vill ha med en början, en mitt och ett slut. Annars finns risk att jag går miste om eventuella motiv, viktiga förhållanden före och efter våldsscener och eventuella konsekvenser av våldet. För att inte välja serier på ett godtyckligt sätt valde jag att som ett sista steg i ledet låta tittarsiffrorna avgöra vilken serie från respektive kanal som genom sina våldsskildringar skulle bli mina analysobjekt.⁸² De fyra serier som alla dessa val, beslut och avgränsningar ledde fram till var alltså;

- SVT:s Brottskod: Försvunnen, lördagar kl.21.00
- TV3:s Navy CIS, söndagar kl. 20.00
- TV4:as Anna Pihl⁸³, måndagar kl. 20.00
- Kanal 5:s CSI New York, måndagar kl. 21.00

⁸¹ SVT är här räknad som en kanal. Dessutom kan tilläggas att det överhuvudtaget inte visades någon kriminalserie i SVT2. Serien är således hämtad från SVT1.

⁸² Här tog jag hjälp av MMS mätningar av tittarsiffror under den aktuella veckan, det visade sig även här att barn och ungdomar faktiskt inte är en obetydlig del av tittarna.

⁸³ Jag vill tillägga att Anna Pihl även *kan* ses som en följetång men jag har valt att se den som en relativt fristående serie, den innehåller element av de båda. Intressant är även att denna serie blir den enda med en enskild kvinnlig huvudperson. Den är även den enda Nordiska produktion som finns med bland serierna vilket gör att den fyller någon slags funktion i spridnings frågan.

5.2.2 Definitioner våldssekvens och våldsskildring

Det kan vara på sin plats att här, innan seriernas huvudhandlingar presenteras, även redogöra för vad jag låtit vara gällande som våldssekvens respektive våldsskildring i den här studien.

Våldssekvens

En *våldssekvens* är en händelsesekvens som innehåller våld. Sekvensen skall vara en enhet i den kriminalserie det gäller. Det ska finnas en ”logisk” avgränsning av en händelse i tid och rum. Det vill säga att det kan finnas klipp och vissa rumsliga förflyttningar inom samma våldssekvens men våldsskildringen måste hänga samman i ett händelseförlopp.⁸⁴ Anledningen till varför jag dessutom inte enbart tittar på enskilda våldssekvenser (även om det huvudsakligen är de som studeras) är därför att jag ser det som att det kan hända väldigt mycket runt om dem i seriernas fulla handling som kan vara viktiga för förståelsen utav dem och konstruktionen av genus i samband med dem. Det skulle enligt mig inte bli lika uttömmande resultat om endast en scen utan sammanhang klipptes ut.

Våldsskildring

Våld har här fått vara en process eller struktur som innehåller a) *någon eller några som avsiktligt utför en handling* som b) *dödar, skadar eller tillfogar någon fysiskt eller psykiskt lidande, mot dess vilja, eller skadar föremål* eller c) *visar konsekvenser av sådana handlingar som nämnts.*⁸⁵

Därmed står det klart att allt oavsiktligt våld räknas till olyckshändelser och faller inte inom ramen för denna studie. Vad jag däremot vill understryka att jag i min undersökning har valt att ta med det psykiska våldet om det är medvetet tillfogat någon. Mer strukturellt våld och maktstrukturer räknas inte som enskilda våldssekvenser men det är inte omöjligt att sådana, i och med att ovanstående punkter redogörs för, träder fram.

Nedan följer en beskrivning av de avsnitt som varit föremål för studien. Avsnitten kommer att i stora drag återges inklusive de våldsskildringar som de innehåller. Detta för att underlätta förståelsen för resultat- och analyskapitlet och minimera risken för att de händelser som sedan återges ska kännas lösryckta ur sitt sammanhang.

⁸⁴ Cronström, Höjjer, 1996:23f

⁸⁵ Inspirerat av Cronström, Höjjer, 1996:23f

5.2.3 Det studerade materialet

Brottskod: Försvunnen

Serien följer en specialenhet inom FBI som utreder fall med försvunna personer. Jack Malone leder denna specialenhet. Arbetet innebär kartläggningar av de försvunna personerna och deras liv i minsta detalj. De gör också psykologiska profiler. De tar reda på om den saknade personen har försvunnit frivilligt, har blivit bortförd mot sin vilja, om personen har mördats eller kanske tagit sitt eget liv.

Det avsnitt som varit föremål för den här studien handlar om en ung kvinna som kommer till psyket och inte vet vem hon är. Hon lider av amnesi. Ärendet hamnar hos avdelningen för försvunna personer, hos FBI. Hon minns allt utom något om henne själv. Läkarna säger att amnesin kan vara ett försvar mot ett intensivt trauma. En ung kvinnlig utredare tar sig an fallet. Den förvirrade kvinnan plockades upp på nedre Manhattan av polisen. Sedan dess har fem dagar gått. Man söker efter henne i systemet. Första teorin om vad som hänt henne är date-våldtäkt. Detta skulle kunna ha utlöst amnesin. När kvinnan efter ett tag börjar få för sig att hon mördat någon börjar hon berätta om något som hon trodde var en mardröm. Vi får följa denna beskrivning av hur hon i en gränd någonstans i USA blir överfallen en kväll av en medelålders man. Hon minns det som att hon försvarade sig genom att sticka ner honom med en kniv. Vi får senare i avsnittet veta vad som egentligen hände då polisen intervjuar en manlig arbetskamrat till den unga kvinnan. Det visar sig att hon i själva verket inte varit ensam utan med sin manliga kollega. Han blev rånad, sprang efter gärningsmannen och blev då stucken av en kniv. Kvinnan chockades svårt i samband med detta och tappade tydligen minnet...

Navy CIS

Serien handlar om den amerikanska flottans egen "ordningsmakt" NCIS, som består av ett antal kriminaltekniker. NCIS utreder med Jethro Gibbs i täten, alla lagöverträdelser som berör sjöförsvarets personal, oavsett rang och position. NCIS arbete är väldigt internationellt och de tar hand om allt från mord och misshandel till terrorism och spionage.

Det avsnitt som varit föremål för den här studien handlar om att en ung man dyker upp i någon form av väntrum där han tar kontakt med agent Fornell. Agent Fornell blir förvånad av att se mannen då mannen egentligen skulle ha suttit i fängelse i cirka 60 år till. Mannen hävdar att han blev oskyldigt dömd och att agent Fornell och den numera pensionerade agent Gibbs hade fel. Mannen, vid namn Paulson, vill att fallet ska återupptas så att man kan hitta rätt gärningsman. Paulson verkar ha rånat en bank och dödat två av sina tre kumpaner i samband med detta, vilket han suttit i fängelse för tills nu, då han är på rymmen. Agenterna söker upp en gammal vän till Paulson och förhör honom. Vännen, vid namn Stokes, hävdar också att de har tagit fel man. Man börjar leta efter en tredje person, Nash, Paulsons kumpan i rånet och sedermera huvudvittne i rättegången mot honom. Man tänker sig att om man hittar Nash så hittar man Paulson. Nash hittas dock död, fallen från en balkong och Paulson är fortfarande på rymmen.

Den därpå följande obduktionen leder agenterna tillbaka till Stokes bostad. Agenterna stormar Stokes hus. En vapenscen uppkommer då Paulson i ren frustration hotar att skjuta mot agenterna. Då Paulson inser att Stokes försökt sätta dit honom hela tiden

riktas hans vapen istället mot honom. Man lyckas lugna parterna. Paulson frias och Stokes grips.

Anna Pihl

Serien utspelar sig på Köpenhamns gator där polisen Anna Pihl, 31 år, och hennes kollegor kämpar mot samhällets ondska. Bellahøj Politistation i Köpenhamn ligger i ett av Danmarks farligaste polisdistrikt där Anna Pihl är en av dem som kämpar mot brott och våld i samhället. Hennes kollega Mikaela har p.g.a. utpressning tvingats beblanda sig med kriminella och ligger risigt till. Hon har dessutom en sexuell relation men en utav ledarna i det kriminella gänget. Det kriminella gänget jagas av polisen och verkar ha tillhört nätverket ”Arkans Tigrar”, aktiva under kriget i det forna Jugoslavien. Annas pojkvän blir knivhuggen av någon med koppling till det här gänget och gärningsmannen efterspanas. Kollegan Mikaela bevittnar detta men fryser fast och vet inte vad hon ska göra...

I det avsnitt som varit föremål för undersökningen fortsätter Mikaela informera sin älskare om polisens nästa drag. Hon vill dra sig ur och bryta kontakten med honom men kan inte. Han hotar med att om han grips så tar han henne med i fallet. Detta leder till att Mikaela medvetet konstruerar en fantombild av knivmannen felaktigt. Dock får hon dåligt samvete och ändrar tillbaka den igen. Mikaela blir uppsökt av den man hon har haft det destruktiva förhållandet med och han är mycket upprörd över den väl överensstämmande fantombild som publicerats och ger henne ett slag i ansiktet.

Knivmannen grips efter en omfattande jakt och hamnar på polisstationen på förhör. Därefter lyckas han, ovetandes om att det är hon som är läckan, ta Mikaela som gisslan. En handling som så småningom visar sig bli hans död.

CSI NY

Serien handlar alltså om CSI-teamet som delar en passion för sina jobb i staden som aldrig sover. De ger sig dagligen in i en vardag som skuggas av svartjokedramer, galenskap, vanvett och mord. De tar sig an fall som New York-polisen inte lyckas utreda och de använder sig av högteknologiska lösningar för att skapa rättvisa och bekämpa kriminaliteten i en av USA: s mest mytomspunna städer.

Det avsnitt som blivit föremål för den här studien har två separata mordgåtor och vi börjar hos den kvinna som filmas i duschen, uppifrån. I lägenheten bredvid borstar en ung man tänderna. Plötsligt färgas vattnet som rinner ur deras kranar rött. Kvinnan skriker. Det visar sig att en död kvinna, förmodligen mördad, ligger i husets vattensilo och det är hennes blod som flyter i rören. Offret arbetade som dörrvakt i byggnaden, ett bostadshus, där hon hittades. Det visar sig att hon haft ett förhållande med husvärdens i 1,5 år. Man misstänker nu denne tidigare pojkvän som skulle kunna ha blivit avundsjuk. Efter en omfattande mordutredning visar det sig att kvinnan tagit sitt eget liv på ett mycket beräknande sätt. Allt för att misstänkliggöra läkaren som inte hade förmågan att rädda hennes dotters liv en gång i tiden.

Det andra fallet handlar om en man som hittas död, hängandes i en gunga på en lekplats. Även här startas en omfattande utredning och tillslut leder alla labbprover och obduktioner till ett gripande av en man som visar sig vara chef på en konkurrerande firma.

5.3 Hur har jag gått tillväga?

I detta avsnitt redogör jag för hur jag gått tillväga när det gäller undersökningsinstrumentets, alltså analys-schemats, utformning. Därefter kommer vi in på hur analysarbetets gång sett ut.

5.3.1 Undersökningsinstrumentets utformning

Mitt analys-schema har till stor del växt fram parallellt med skapandet av det teoretiska avsnitten samt syfte och frågeställningar. Schemat börjar med några inledande frågor om seriens namn, huvudhandling etc. Därefter följer fyra övergripande teman som är kopplade till de fyra frågeställningar som ska besvara mitt syfte. Inom varje tema finns ett antal underfrågor som är tänkta att besvara mina frågeställningar.⁸⁶ Innan jag började min analys provade jag schemat på en helt annan kriminalseriers våldsskidring, för att se hur det fungerade. Inga större ändringar blev dock nödvändiga.

5.3.2 Analysens gång

När väl det fungerande schemat var färdigställt och testat började min analys av de fyra kriminalserierna jag valt att studera. Till min hjälp utformade jag ett protokoll som vågrätt hade kolumnerna; text 1, text 2, text 3 och text 4. De är i sin tur uppdelade i så många avdelningar som det fanns våldssekvenser i avsnittet. Lodrätt skrev jag varje tema och dess underfrågor. Detta skapade ett rutsystem som fick fungera som överblick. Här skrev jag in svaren för varje serie respektive fråga. I slutet av de lodräta kolumnerna bildades således en sammanfattning av respektive serie. I slutet av de vågräta skapades i sin tur en sammanfattning av respektive tema. Det visade sig vara mycket användbart med de sammanfattande kolumnerna då schemat blev stort och detaljerat. Detta protokoll hjälpte mig dock hela tiden att skönja mönster och typer av svar bredvid mina mer ”skrivna” texter och det var dessutom lätt att återvända till då det behövdes.

Då analysen av texterna avslutats startade arbetet med att på ett lite mer noggrant sätt se och sedan belysa de mönster efter vilka kvinnlighet och manlighet konstruerades via våldet. Från att ha befunnit mig på en mycket detaljerad nivå blev det nu viktigt att höja blicken för de större mönstren och det som avviker från dessa.

Resultatet av analysen kommer att presenteras efter just de teman jag hela tiden arbetat utifrån. Jag kommer att belysa det som framkommit med hjälp av konkreta exempel från texterna så som citat, sammanfattningar av scener och personbeskrivningar etc.

⁸⁶ Hela det slutgiltiga analys-schemat finns som bilaga längst bak i uppsatsen.

5.4 Summering och utvärdering

Det finns ett antal problem att lösa och diskutera antingen man skriver kvantitativt eller kvalitativt och en summering och utvärdering kan vara på sin plats innan vi går över till resultatet för min undersökning.

Det har diskuterats huruvida begreppen generaliserbarhet, validitet och reliabilitet är relevanta vad gäller bedömning av kvalitativa metoder. Istället för reliabilitet och validitet används ibland begreppen trovärdighet och bekräftelsebarhet, och överförbarhet istället för generaliserbarhet.⁸⁷ Vad man än väljer att kalla det så handlar det i grund och botten om i vilken mån analysens resultat kan göras allmängiltiga, om man behandlar det man önskar behandla och om materialbehandlingen är pålitlig och bra.

Allmängiltighetsproblemet handlar om studiens *generaliserbarhet*. Är de studerade texterna representativa när det gäller att man talar om ett större antal texter etc. I en kvalitativ textanalys handlar det inte så mycket om att generalisera och hitta statistiska representativa fakta utan mer om att de texter som väljs ut är väl motiverade och skulle kunna representera och vara giltiga för ett större antal texter. Det sätt på vilket jag gjorde mitt urval, vilket finns beskrivet ovan, anser jag vara motiverat. De olika val och beslut som tagits har alla verkat för att på ett så oberoende sätt som möjligt få fram passande material. Jag tror dessutom att det finns viss möjlighet till överförbarhet till andra texter även om man ska vara mycket försiktig med sådana påståenden.

När det gäller *intersubjektivitetsproblemen* och *reliabilitet* eller *trovärdighet* så handlar de på något plan om huruvida undersökningen är möjlig att i efterhand granska och kritisera. Lösningen för mig blir naturligtvis explikation och exemplifiering eftersom jag jobbat kvalitativt. Jag ger genom hela analysen konkreta exempel från texten för att underlätta förståelsen för mina tolkningar. Mina teoretiska perspektiv, mitt syfte och mina utgångspunkter är redogjorda för och så även mitt metod- respektive materialval. Mitt analyschema finns bifogat som bilaga och utformningen av detta är redogjort för, vilket skulle kunna underlätta för eventuella önskemål att någon gång göra en uppföljning av studien.

Som jag beskrivit i tidigare avsnitt så följer eller *bekräftar* min undersökning mitt syfte. Syftet har fått skapa de tillhörande frågeställningarna och så även utformning av analyschemat. Jag har därmed undersökt de områden jag uppfattat som viktiga för att kunna besvara mitt syfte. Jag har därtill använt mig av teorier som kan säga mig något då jag tolkar mina resultat.

⁸⁷ Östbye, Knapskog, Helland och Larsen 2004:120f

Kapitel 6

Resultat och analys

Detta kapitel innehåller sammanställningar och analyser av undersökningens resultat. Det första avsnittet kommer att behandla de *miljöer* och *platser* som förekommit i våldssekvenserna. Därefter handlar det om vilka *våldsteman* som förekommit och varit mest framträdande. Efter detta följer en presentation av hur *aktörerna* och *offren* skildrats i det tv-våld som varit. Redovisningen och analysen följer alltså frågeställningarna. Avslutningsvis kommer jag att summera undersökningens huvudsakliga resultat.

6.1 Miljö och plats

Följande avsnitt handlar alltså om de miljöer och platser som blir synliga i det studerade materialet. Jag kommer att visa på de olika händelsemiljöer och sociala sfärer som kan säga oss något om hur miljön kopplas till kvinnor och män och kvinnlighet och manlighet.

6.1.1 Skildrade miljöer och platser

När det gäller de platser och miljöer som skildrats är spridningen inte så stor. Bland de tretton undersökta våldscenerna är det endast tre som utspelar sig på annan ort än USA. De tre scenerna utspelar sig i Köpenhamn, Danmark och kan väl i en jämförelse gott få presentera Norden. Vad gäller miljöer så skiljer sig dock inte dessa tre avsevärt från resten. Det är övervägande stadsmiljöer som skildras. Dessutom sker våldet till största del i den offentliga sfären under dagtid. Det är i huvudsak här, i den offentliga miljön det manliga våldet blir synligt. Exemplet nedan är hämtade från några utav de våldsscener där offentligheten verkar fungera som en kittlande ingrediens vid sidan av det faktiska våldet;

Två manliga och en kvinnlig agent kommer till torget där en man hittas död. Han ligger på magen, blodig, i en märklig ställning. Han verkar ha fallit från hög höjd...

Ur ”Navy CIS”

Hängd i en gunga på en lekplats mitt i ett slumområde hittas en man. Man konstaterar att han måste ha hängts med gungans kedja runt halsen i ungefär sex timmar av hans skador att döma...

Ur ”CSI New York”

De två våldsskildringar som faktiskt utspelade sig i en privat sfär handlade i huvudsak om en missandel av en kvinna och gripandet av en pensionär. En kvinna och en man befinner sig hemma i den privata sfären när följande scen utspelar sig;

En scen i slow-motion visar oss hur en man slår en kvinna över ansiktet i vardagsrummet för att sedan slänga henne på rygg i trappan som leder till övervåningen och sticka en stor spruta med någon form av drog i bröstet på henne.

Ur ”CSI New York”

Genom att studera i vilka miljöer våldet faktiskt utspelar sig blir det tydligt att hemmet, genom våldsskildringarna inte helt överraskade, har reducerats till att bli den plats där pensionärer befinner sig större delen av dygnet och kvinnor där blir misshandlade. Det låter naturligtvis hårddraget men faktum är att det inte i någon annan scen finns skildringar av våld i hemmet eller den privata sfären.

Då jag, som jag nämnde tidigare, har låtit hålla begreppet våld brett har även muntliga beskrivningar av våld och skador tagits upp i undersökningen. De flesta utav de muntliga beskrivningarna har varit i samband med obduktioner av offren för våldet. Det jag funnit intressant i samband med denna offentliga inomhusmiljö är att den alltid, utan undantag, domineras utav manlig professionalitet. Obducenten, alltid man, berättar för manliga utredare om våldets alla delar. I en kall och opersonlig miljö och till ljudet av grova skämt mellan de närvarande tar vi del av bilden av vad som händer efter döden;

Obduktionen visar den döde, liggandes naken på ett obduktionsbord. Den manlige obducenten berättar om vad som hänt den unge mannen samtidigt som den unge manlige agenten tar anteckningar. En äldre manlig agenten står i bakgrunden. Obducenten konstaterar att slutet för mannen på bordet inte var särskilt trevligt. Den unge agenten lägger in ett skämt om att han i alla fall hade fin utsikt på vägen ner!

Ur ”Navy CIS”

Obduktionen ovan utförs som de flesta andra i mitt material på en man. Då obduktionen utförs på en kvinna är dock tongången lite annorlunda. Man visar henne respekt och vördnad på ett helt annat sätt. Intressant är dock att ingen utav obduktionerna på män undersöker spår av sexuell aktivitet, det klargörs dock tydligt under obduktionen av kvinnan att hon haft sex. Nedanstående exempel visar på behandlingen av den döda kvinnan men också på anspråket att bevisa hur belästa och professionella de båda närvarande männen är genom att citera en känd text;

Obduktionen utförs av en manlig läkare. Han konstaterar att kvinnan som ligger på obduktionsbordet hade mycket vatten i lungorna och att hon drunknat. Han säger vidare att han funnit bevis på sexuell aktivitet i form av utspädd sperma. Obducenten håller upp en utav kvinnans armar som har ett stort skärsår och påpekar, med en vemodig ton, hur man fortfarande kan känna lukten av blod från henne. Sedan slänger han ur sig ett citat och den manlige agenten som är närvarar svarar, ”Macbeth”...

Ur ”CSI New York”

6.1.2 Slutsatser vad gäller temat miljö och plats

Vilken bild av kvinnlighet och manlighet blir då synlig genom miljöerna? Ja, som vi ser ovan är det för det första traditionellt manliga miljöer som blir synliga genom våldet överlag. Vi ser mord i offentligheten och obduktioner gjorda av män och i de flesta fall på män. De manliga obducenternas professionalitet understryks med ett mycket explicit exempel av en beläst, kompetent och intellektuell man som citerar stora poeter. I det fall då en kvinna obduceras ser vi att hon behandlas med mer vördnad, utan grova skämt inlagda men vi får också veta detaljer om hennes sexliv, till skillnad från de män som obduceras. De bilder av våld i den privata sfären vi ser, har fokus på en pensionär och en kvinna.

Teoretikerna jag tidigare tagit upp har talat om hur medier fungerar som förmedlare och ibland skapare av både kulturella ideal och institutionell makt. Exemplet ovan visar att det finns en viss form av maskulinitet som verkar höja sig över andra nämligen just den professionelle obducenten, läkaren. Denna upphöjda manlighet har sin grund i en utav de två delar i manligheten Hirdman tidigare konstaterat i vårt samhälle. Huvudsakligen handlar det alltså om en klyvning av stereotypen man (A), kroppens A och huvudets A. Obducentens upphöjda roll symboliserar tydligt den senare. Detta visar sig inte minst i förminskandet av vissa andra grupper och då särskilt avsaknaden av professionella kvinnor i bårhusmiljön.⁸⁸

Undersökningen, *Att se och att synas*, som tittade närmare på könsrepresentationen i filmutbudet 1996 kom bland annat fram till att den kvinnliga sfären till skillnad från den manliga nästan alltid verkar inbegripa sexuella konnotationer. I båda de miljöer vi nu gått igenom som innefattade en kvinna, obduktionen och misshandelsscenen, ser vi tecken både på sexuella konnotationer i form av den obducerade kvinnans sexliv och den misshandlade kvinnas (sexuella) förhållande till den misshandlande mannen.⁸⁹

Med andra ord skiljer sig den bild jag fått fram vad gäller detta mycket lite med den som undersökningen ”40 timmar” fick fram för tio år sedan. Det mesta våldet i tv då undersökningen gjordes utspelade sig just på allmänna platser som till exempel på gatan, i affärer eller på banken. Ungefär en fjärdedel av våldet inträffade där i den intima sfären till exempel i hemmet, på någons hotellrum eller liknande.

⁸⁸ Connell, 1999:103f

⁸⁹ Lindell, 2004:123f

6.2 Våldsteman

Detta stycke kommer att behandla de våldsteman som blivit synliga i de våldssekvenser som studerats. Syftet är att lyfta fram de mönster som kan säga oss något om vilka teman som är tillskrivna kvinnor respektive män och på vilket sätt detta görs.

6.2.1 Skildrade våldsteman

När det gäller de våldsteman som skildrats i det studerade materialet kan till en början konstateras att det mesta utav våldet i samtliga skildringar visade sig vara synligt och manifest. Mycket få stunder i avsnitten skildrar ett underliggande hot eller maktförhållande. Man skulle kunna tänka sig att det är mer komplicerat att använda sig utav den typen av våldsskildring och att det skulle kunna "kräva" mer engagemang och inlevelseförmåga av den som tittar på programmet och att detta skulle kunna förklara den låga andelen. Härmed är det inte sagt att jag kommer att lämna eventuella underliggande förtryck som kan skönjas i det stora hela därhän utan återkommer till detta senare i analysen.

Vad gäller just det manifesta, synliga våldet så är det inte helt oväntat temana *mord* och *misshandel* som dominerar. Nästan alla sekvenser innehåller något utav dessa teman eller båda och det finns skillnader vad gäller kön och huvudsakliga våldsteman. Till mord och misshandel hinner man många gånger även med t.ex. rån, hot med kniv, utpressning, självförsvar. Inget våld där parterna var jämlika blev dock synligt i materialet. Nedanstående exempel visar på ett inslag som onekligen verkar innehålla lite av allt;

Mannens käke beskrivs som bruten, likaså sex fingrar och ett knä. Detta hände innan fallet från hög höjd. Han har även blivit svårt misshandlad. Skadorna är metodiskt gjorda som om han blivit förhörd. När förövaren väl fått den information han var ute efter sköt han mannen med tre kulor i ryggen. Självmord utsluts därmed. Scenen avslutas med att obducenten knäcker tillbaka den dödes knä så det knakar högljutt.

Ur "Navy CIS"

Exemplet ovan visar även tydligt på den sortens våldsteman som var vanliga vad gällde de sekvenser som dominerades av män. De teman som var vanligast när det var endast män medverkande i våldssekvensen var just misshandel. Ofta med kroppen som vapen i form av knytnävsslag, fysisk styrka, sparkar etc. Med en råare ton och mer brutal karaktär än då kvinnor var inblandade kunde det till exempel se ut som följer;

Mördaren har använt stor kraft vid slagen i offrets ansikte. Mördaren har krossat ringbrosket och dödsorsaken tros vara kvävning. Vi får se offrets lilaaktiga ansikte hängandes i kedjan medan agenterna resonerar kring vem han kan ha varit. Här efter får vi se närbilder på offrets blodiga och såriga ansikte och en tillbakablick på hur

det kan ha gått till. Man tror att någon tagit kedjan som gungan hänger i och strypt offret med denna. Den manlige utredaren öppnar offrets mun och lyser på dennes sönderslagna tänder och konstaterar att en tand är utslagen. Han har också sand i ögonen vilket filmas ingående.

Ur ”CSI New York”

Ovanstående exempel är även ett tydligt sådant vad gäller hur konsekvenserna av våldet skildras. Överlag får vi som tittare se både våldshandlingen och konsekvenserna i form utav kroppsskada. Vad vi ser betydligt mindre av i de studerade serierna är de samhälliga konsekvenserna i form av exempelvis polisiära konsekvenser eller juridiska sådana. Inte heller de känslomässiga konsekvenserna syns i någon större utsträckning. De senare återkommer jag dock till i avsnitten *aktör* och *offer* nedan. Vad gäller samhälliga konsekvenser ser vi dem mest i form av gripande av förövaren och antydningar om vad som kommer att ske så snart förövaren är gripen. Kanske är detta inte så konstigt då man betänker att genren handlar just om det polisiära arbetet. En intressant inställning till förövaren får vi dock genom polisens kommentar i nästa exempel, det visar på en attityd gentemot dem som brutit mot skrivna och oskrivna lagar;

Det är en äldre man som är skyldig (dock inte dömd av domstol än och är alltså i lagens mening oskyldig). Denne grips för mord och rån och nu siktas en före detta vän på honom. Den äldre mannen vädjar till en utav agenterna som närvarar att ordna upp situationen och få den unge mannen att sänka sitt vapen. Agenten svarar, ”prata inte med mig, jag tycker han kan skjuta dig”!

Ur ”Navy CIS”

För att återkomma till det våld som rör det lite mindre manifesta så handlar detta våldstema för det första om ett fall av våld då en kvinna är inblandad. En del av våldet är manifest men det är mycket tydligt att förövaren även har en makt över henne som går bortom det fysiska och verbala;

Mannen skriker och svär åt henne och frågar vad hon sysslar med, de hade ju en överenskommelse! (han syftar på överenskommelsen han tvingat henne till genom utpressning). Hon svarar lite trotsigt, att hon inte är så bra på att hålla den överenskommelsen just nu varpå han smäller till henne med vad som verkar vara en öppen handflata. Han blir plötsligt lugnare och varnar henne med samlad röst, det är bäst att han hittar killen före polisen. Det är tydligt menat som ett hot. Konsekvenserna av detta förtryck syns runt om i serien, hennes familj rasar samman och hon känner sig väldigt stressad.

Ur ”Anna Pihl”

Detta för oss in på de teman som i första hand kvinnorna är inblandade i. Förutom det ovanstående exemplet på underliggande maktförhållanden finner vi även ”styrka” i de kvinnor som är inblandade i de olika våldsskildringarna. Teman som överfall svänger

om till självförsvar, teman som mord på kvinna svänger om till välplanerat självmord och utpressning leder till vållande av annans död. Men är det styrka vi ser?

En man tillhörande samma gäng som den kvinnliga polisens älskare knuffar in den kvinnliga polisen i vapenförrådet på polisstationen där han sedan barrikaderar sig med henne som gisslan. Han hotar att skjuta henne om inte polisen håller sig borta och ger honom nyckeln till handbojorna han är försedd med. Han får nyckeln. Polisen ligger på golvet. Mannen beväpnar sig tungt inne i vapenförrådet medan poliserna utanför försöker förhandla. Mannen lovar att avslöja information om en polis som langar information till det kriminella gäng han tillhör om de ger honom fri lejd. Den kvinnliga polisen inser att hennes hemlighet är på väg att avslöjas och försöker få tag på ett vapen i rummet medan gisslantagaren tittar bort. Hon får chansen och skjuter mannen i huvudet. Hon kommer ur situationen blodig men som en hjälte..?

Ur ”Anna Pihl”

Då kvinnorna begår en våldshandling har detta material visat att det antingen är med hjälp av ett vapen eller med ”kvinnlig list”. Ovanstående exempel är ett bra sådant vad gäller att en kvinna tar över situationen och gör det till självförsvar med hjälp av ett vapen. När det gäller ”kvinnig list” är självmordet ett sådant fall. En utav de kvinnliga utredarna talar om att hennes instinkt säger henne att något i det misstänkta mordet är fel. Hennes manlige kollega tittar på henne och säger, ”jag tror på vetenskapen”;

Någon försöker medvetet misstänkliggöra läkaren. Det visar sig vara det kvinnliga offret själv som velat hämnas på läkaren då denne en gång i tiden misslyckats med att rädda livet på hennes dotter. Hon inledde ett sexuellt förhållande med en man som kunde hjälpa henne att få ett jobb som dörrvakt i läkarens hus. Därefter har hon i detalj planerat för sitt eget ”mord” som hämnd.

Ur ”CSI New York”

Med hjälp av kvinnlig list och sexualitet har denna våldssekvens gått från att hela tiden behandlats som ett mord till att visa sig vara självmord. Jag kommer att återkomma till hur offret förvandlas till den starka och problematiken som ligger i denna förvandling i avsnitten om *aktör* och *offer*. Scenen ovan för oss även in på vem som har övertaget i våldssekvensen. Inte helt överraskande har i de allra flesta fall en man övertaget över en annan människa. Endast i två sekvenser har en kvinna övertaget och då är det just på grund utav att hon tagit över övertaget från att ha varit i underläge.

6.2.2 Slutsatser vad gäller temat våldsteman.

Hur kopplas då våldstemat ihop med kön? Det vi precis har sett har visat på att det mesta utav våldet i samtliga skildringar visade sig vara synligt och manifest. Mycket få stunder i avsnitten skildrar ett underliggande hot eller maktförhållande som inte tar sig uttryck i explicita handlingar. En aning övertydlighet kan till och med skönjas. Vidare är det inte helt oväntat temana *mord* och *misshandel* som dominerar. De teman som var vanligast när det var endast män medverkande i våldssekvensen var just misshandel. Ofta med kroppen som vapen i form av knytnävsslag, fysisk styrka, sparkar etc. Överlag får vi som tittare se både våldshandlingen och konsekvenserna i form utav kroppsskada. Vad vi ser betydligt mindre av i de studerade serierna är de samhällseliga konsekvenserna i form av exempelvis polisiära konsekvenser eller juridiska sådana. Inte heller de känslomässiga konsekvenserna syns i någon större utsträckning. Det våld som rör det mindre manifesta handlar om ett fall av våld då en kvinna är inblandad. En del av våldet är manifest men det är alltså mycket tydligt att förövaren även har en makt över henne som går bortom det fysiska och verbala. Ett intressant mönster vad gäller de teman som kvinnorna var inblandade i var att teman som överfall svänger om till självförsvar, teman som mord på kvinna svänger om till välplanerat självmord och utpressning leder till vållande av annans död. Dessutom har det visat sig att kvinnorna inte utövar våld med hjälp av sin kroppsstyrka utan då de begår en våldshandling är det antingen är med hjälp av ett vapen eller med kvinnlig list. I de allra flesta fall av våldsskildringar är det för övrigt en man som har övertaget och är överlägsen över en annan människa. Endast i två sekvenser har en kvinna övertaget och då är det just på grund utav att hon tagit över övertaget från att ha varit i underläge.

I vårt samhälle finner vi genus på många olika nivåer; på individnivå och på kulturella/sociala nivåer. Föreställningar om kvinnligt och manligt, den så kallade genusordningen, återfinns i varje samhälle, kultur och historiskt sammanhang. Genusordningen har i tidigare kapitel beskrivits som definitioner av kvinnligt och manligt som bildar ett mönster av maktrelationer män och kvinnor emellan.⁹⁰ Makten vilar enligt Hirdman på segregering och dominans. Med segregering syftas här på könsens isärhållande. Mannen ses som dominant och kvinnan som den underordnade, sekundära och avvikande.⁹¹ Genusordningen vad gäller våldsteman tar sig uttryck i den tydliga uppdelning som återfinns vad gäller teman som är tillskrivna kvinnor respektive män och i de relationer som återfinns vad gäller dominans och underordning i våldssekvenserna. Vi såg att det vanligaste våldstemat då det endast var män medverkande var misshandel och då ofta men fysisk kapacitet och kroppsinsats. Det har visat sig att kvinnorna i sin tur inte utövar våld med hjälp av sin kroppsstyrka utan då de begår en våldshandling är det antingen med hjälp av ett vapen eller med ”kvinnlig list”. Förminskandet av kvinnors fysiska förmåga blir tydlig genom detta. Detta leder sammantaget till en stereotypiserad bild utav kvinnliga och manliga våldsteman.

Stereotyper kan alltså som jag nämnt tidigare ses som någon form av förlängning av vårt behov av att kategorisera och förenkla vår tillvaro. Stereotyper kan fungera både negativt och positivt och de kan både förstärka och förminska ett fenomen.

⁹⁰ SOU, 2005:52

⁹¹ Hirdman, 2002:59-98

Stereotypifieringen av det feminina i medier organiseras som sagt inte sällan utifrån teman som sexualitet och relationer, så även här. Inte i någon utav de våldsskildringar där offer eller förövare var kvinna utelämnades hennes relation till en viss man. I det här fallet vågar jag påstå att förutom uppdelningen mellan vad som blir kvinnligt och vad som blir manligt så ser vi även att det som här görs till kvinnligt förminskas kraftigt vad gäller förekomst. Stereotypifieringar av det maskulina i medier följer i sin tur ofta teman som potens, kraft, tävling, framgång och makt. Den manliga makten konstrueras ofta med hjälp av aggressivitet. Verbalt, med kroppsspråk eller med mer explicita våldshandlingar,⁹² så även här. Vi har sett exempel på hur offer misshandlas och torteras av en man för att ge information som förövaren behöver. Vi har sett hur offer straffas med våld då hon inte gjort som hon blir tillsagd. Maktförhållanden i våldssekvenserna personer emellan säger oss att det uteslutande är män som dominerar över andra personer, aldrig en kvinna om hon inte först varit i underläge och pressats till motattack.

Vad gäller just detta att männen oftast dominerar i det studerade materialet så överensstämmer detta med den äldre studien om prime-time televisionens framställning av den karaktär som dominerar och den som domineras, den underordnade. Där framkom att männen framställdes som dominanta i högre utsträckning än kvinnorna och alla män oftare dominanta än underordnade.⁹³ Även studien *Att se och att synas* visade att kvinnans position ofta var marginaliserad. Dessutom visade sig stereotyperna ofta vara kvinnspecifika och var inte alltid, ur ett könsperspektiv sett, utbytbara.⁹⁴ Detta applicerat på de våldsteman som blev synliga visar att det förmodligen skulle bli svårt att ta ett utav de typiskt mansdominerade temana och placera en kvinna i mannens roll. Det motsatta förhållandet skulle inte heller ge den känsla man får anta att producenten vill förmedla. Scenariot att en man med ”kvinnlig list” och sin sexualitet skulle iscensätta sitt eget självmord till följd av ett förlorat barn visar på hur svårt det kan vara att ur ett könsperspektiv bara byta rollerna rakt över. Detta exempel synliggör att de teman som används i de studerade serierna i många fall är könsspecifika.

Binära oppositioner som vinnare och förlorare, förövare och offer, svart och vit, skönhet och odjur är som bekant exempel på populära sådana i medieinnehåll och de reproduceras ständigt. Vi får se ett tydligt exempel på hur snabbt ont blir gott och gott blir ont i scenen som nämndes ovan. Polisen inser att de tagit fel man för ond. De gör snabbt och lätt om honom till hjälte och koncentrerar sig på den nye misstänkte. Nu får han istället vara den onde, som man nu gärna får skjuta för agenten som är ansvarig. Detta är återkommande i alla våldsskildringar. Denna strävan efter att det alltid måste finnas ett gott och ett ont.

Trots att jag i kvalitativ anda har sökt efter samhällliga konsekvenser som blir synliga eller ens antyds så har det varit väldigt lite sådant. Det finns exempel på juridiska konsekvenser i form av antydande om ett kommande straff eller polisiära konsekvenser i form av gripande eller förhör. Det vi kan se är dock ändå en svag tendens till positiv inställning till höga straff och ganska brutala gripanden av brottslingen. När det kommer till känslomässiga konsekvenser bland t.ex. anhöriga ser vi inte mycket alls av detta. I de flesta fall visas inte ens några anhöriga eller andra

⁹² Jacobson, 2005:25-28

⁹³ Tuchman, Daniels, Benet, Lemon, 1978, kap 2

⁹⁴ Lindell, 2004:123f

med relationer till offren. Dock vill jag understryka att det fanns mer tecken på konsekvenser i den dansk-producerade Anna Pihl än i de amerikansk-producerade resterande. Vi kan som exempel se hur den kvinnliga polis som utsatts för utpressning inte längre kan hålla ihop sin familj.

I en jämförelse med den tidigare våldsstudien *40 timmar* ser vi att det inte ser riktigt likadant ut mellan våldsteman. I den studien visade sig skottlossningar, eldstrider, biljakter, slagsmål och överfall tillhöra de allra vanligaste temana. En annan stor grupp man fann var övernaturligt våld och science fiction. Andelen dödande var lika stor hos båda könen.⁹⁵ Så var inte fallet här. Istället hade vi alltså ren kroppslig misshandel och mord som de vanligaste temana. Och endast i ett fåtal av fallen var kvinnan den som bidrog till dödande.

6.3 Aktören

Följande avsnitt ska handla om tv-våldets aktörer. Avsnittet rymmer bland annat vilken sorts konfliktsituation det rör sig om och motiv, initiativ och aktörernas känslor granskas. Centralt blir att titta på hur aktören kan kopplas ihop med kön och kvinnlighet och manlighet.

6.3.1 Skildrade aktörer

När det gäller de aktörer/förövare som skildras kan jag börja med att konstatera att de flesta är män. En enda kvinna kan fullt ut räknas som aktör om man då räknar att ta sitt eget liv och sedan låta någon annan bli misstänkt för dådet. Som jag nämnde vad gällde teman och våld så var det mesta utav våldet manifest och fysiskt, det gäller naturligtvis även här. Genomgående var att det nästan alltid var en ensam manlig aktör. *Massmedias enfaldiga typer* är undersökningen som studerade mediebrusets bilder av kvinnor och män under en dag. Resultatet visar att det totalt sett var nästan lika många kvinnor som män men deras funktioner och uppgifter var olika. De befann sig på helt olika ställen och hade olika attribut.⁹⁶ Mina resultat vad gäller fördelning mellan män och kvinnor visar på något helt annat. Här är männen absolut mest förekommande som aktör. Det som däremot överensstämmer är att de befinner sig på olika ställen med olika funktioner.

I flera fall syntes aktören inte alls utan det vi fick ta del av där var de skador som var till följd av våldet. En del gånger syntes aktören men inte hans personlighet. Någon form av synlig men anonym förövare. Exemplet nedan visar på en aktör som då dådet var utfört försvinner ur bild för att aldrig komma tillbaka;

Kvinnans kollega springer då efter rånaren för att stoppa honom. Han hoppar på rånaren bakifrån men är inte lika stark. Han får en armbåge i magen. Rånaren sticker därefter kollegan med kniven i bröstkorgen. Därefter vänder rånaren på klacken och lämnar platsen.

Ur "Brottskod: Försvunnen"

⁹⁵ Cronsröm och Höijer, 1996

⁹⁶ Edström & Jacobson, 1994

Exemplet är hämtat från en våldssekvens som börjar med att rånaren håller en kniv mot en kvinnas strupe samtidigt som han rånar hennes kollega. De gånger då den manliga aktören faktiskt var synlig vilket var fallet i över hälften av våldssekvenserna, framställdes han ofta som ond, hotfull och brutal. Följande personbeskrivning gäller den man som tar en kvinnlig polis som gisslan inne på polishuset i Köpenhamn. Då den kvinnliga polisen ska lämna in sitt tjänstevapen i vapenförrådet ser hon en misstänkt gängmedlem komma, eskorterad i handlovar av fyra poliser;

Mannen slår den ena polisen med knytnäven. En annan skallar han. En tredje sparkar han med en spark som liknar en karatespark. Han skadar även den fjärde. Han framstår som mycket pressad och frustrerad. Han skriker och svär. Han hotar med att döda om han inte får fri lejd. Hans andning är snabb och han svettas ymnigt. Paniken är uppenbar och den tar sig uttryck i mycket brutalt våld.

Ur ”Anna Pihl”

Exemplet visar på en aktör som beskrivs som tidigare legosoldat, numera torped för maffian. Han skyr inga medel för att göra sig fri. En vanlig känsla som är framstående hos de manliga aktörer som förekommit är ilska. Ett tydligt exempel på detta, förutom ovanstående, är då en man som leder ett modeföretag blir så arg på en konkurrent att han slår ihjäl honom. Vi ser hur arg han kan tänkas ha varit främst genom offrets svåra skador på mordplatsen och på obduktionsbordet och de tillbakablickar som ges. Offret hittades som nämndes tidigare på en lekplats. Då förövaren slutligen grips händer något som också det är typiskt i det studerade materialet;

Chefen för modeföretaget är alldeles kall och visar inga känslor alls. Han är lugn och samlad. Det som hänt verkar överhuvudtaget inte bekomma honom. Han förklarar sansat för de två utredarna som kommit för att gripa honom att helt enkelt var tvungen att mörda konkurrenten. Han stal ju idéer...

Ur ”CSI New York”

Växlingen mellan brutalitet och total kontroll är mycket tydlig bland de manliga förövarna i det studerade materialet vilket leder oss in på en vanlig typ av förövare här. Ett mycket tydligt sådant fall är då en kvinnlig polis blir pressad av en gängledare i Köpenhamn;

Mannen och kvinnan har en sexuell relation. Hon är polis, han är kriminell gängledare. Det är tydligt hur han leker med henne. Ena sekunden är han hennes ömme och känslomässiga älskare. Nästa sekund en mycket kall och hård man som inte tål att bli motsagd. Då han blir det brusar han upp rejält och tar till fysiskt våld. Här ifrån går han på nolltid från brutal till samlad igen. Han talar nu återigen med samlad ton och varnar henne nästan artigt. Det är alltså inte primärt genom det fysiska våldet han utövar sin makt över kvinnan utan snarare i humörväxlingen och oberäkneligheten. Han har dessutom samlat på sig information som kan skada henne och använder denna som maktmedel.

Ur ”Anna Pihl”

Det som slog mig, som kanske kan tyckas ligga utanför syftet för den här uppsatsen men som jag anser vara så tydligt att det inte kan ignoreras, är att flertalet våldsskildringar med manliga aktörer är att flertalet är av annan etnisk härkomst än det i serien skildrade samhället. Jag tycker att detta i allra högsta grad är intressant för den fulla bilden av konstruktionen. Jag vill också passa på och säga några ord om ålder. De skildrade våldsaktörerna innefattar i nästan alla fall människor i arbetsför ålder. Inga barn är inkluderade och det vi ser av människor i pensionärsåldern är en man. Det rör sig alltså i huvudsak om aktörer, kvinnor inkluderade, som är mellan ca 20 år och ca 55 år gamla.

Vad gäller just kvinnorna ser vi inte så många som i huvudsak framställs som aktörer. Den enda kvinnan som skulle kunna räknas som en aktör, dvs. någon form av initiativtagare till våldet, är den kvinna som tog sitt eget liv och sedan lät någon annan bli misstänkt för dådet. Jag vill ändå diskutera denna kvinna då denna våldsskildring är intressant men också komplex. Kvinnan i fråga hittas, troligen mördad, i en vattensilo och det visar sig att hon var drogad och hade drunknat. Polisen jobbar efter denna teori och man går från misstänkt till misstänkt utan att riktigt få ihop det. Det visar sig så småningom att kvinnan inte är offer för något annat än sorg över sin dotters död;

På ett mycket kallt och beräknande sätt har hon planerat sitt självmord i minsta detalj. Allt för att misstanken ska läggas på den läkare som en gång inte kunnat rädda hennes barn. Hon offrar sitt eget liv för att straffa honom. Hon inleder till att börja med ett förhållande till en man som hon tänker kan hjälpa henne att få anställning i läkarens bostad. Hon skaffar även läkemedel som kan härledas till honom. Allt för att han ska hamna i fängelse för ett dödsfall hon själv är upphov till...

Ur ”CSI New York”

Det intressanta här är hur kvinnan går från mordoffer till gärningsman och sedan tillbaka till offer igen då man inser att det var för dotterns skull. Hon framställs som kall och beräknande men ändå som den bedrövade modern. Frågan om huruvida gärningen kanske är ursäktad i och med sorgen liksom hänger i luften. Då kvinnorna i det studerade materialet begår våldshandlingar (försvarshandlingar inräknat) får vi, i större utsträckning än då det handlar om män, bakgrundshändelser och motiv. Vi får dessutom mer tecken på de känslor som är inblandade.

Detta för oss in på männens motiv till våldshandlingen. De motiv vi ser bland männen rör sig till skillnad från det kvinnliga ovan om mer världsliga saker än om känslor, sorg eller dyl. även om makten hela tiden ligger i bakgrunden. De primära och tydligaste motiven handlar snarare om pengar, informationsbehov och annat som kan hjälpa dem att kontrollera sin omgivning;

När förövaren väl fått den information han var ute efter sköt han mannen med tre kulor i ryggen. Självmord utesluts därmed. När den skyldige sedan grips visar det sig att motivet var att få ut information från den misshandlade mannen och sedan döda honom så att informationen inte kunde spridas vidare.

Ur ”Navy CIS”

Ett motiv som visade sig bland de manliga aktörerna var även rädsla i någon form. Rädsla för att bli fångslad, rädsla för att förlora makten, rädsla för att förlora sitt företag etc. Detta var inte alltid det primära motivet men jag vill ändå ta med detta för det ligger naturligtvis något intressant i hur dessa män behandlat sin rädsla.

6.3.2 Slutsatser vad gäller temat aktör

Hur kopplas då aktören ihop med kön? Vad blir genom detta manligt och vad blir kvinnligt? Vi har sett hur de flesta aktörer är män. Detta är naturligtvis inte helt oväntat om man betänker tidigare forskning. I flera fall syntes aktören inte alls utan det vi fick ta del av där var de skador som var till följd av våldet. Vi såg också någon form av synlig men anonym förövare. En förövare utan synliga motiv eller känslor. De gånger då den manliga aktören var synlig vilket var fallet i över hälften av våldssekvenserna, framställdes han ofta som ond, hotfull och brutal. När det gäller de känslor som förövaren förmedlat var en vanlig sådan, hos de manliga aktörer som förekommit, ilska. Växlingen mellan brutalitet och total kontroll är mycket tydlig bland de manliga förövarna i det studerade materialet. Vidare var flertalet våldsskildringar med manliga aktörer är att flertalet är av annan etnisk härkomst än det i serien skildrade samhället. De skildrade våldsaktörerna innefattar även i nästan alla fall människor i arbetsför ålder mellan ca 20 och 55 år gamla. Vad gäller de medverkande kvinnorna ser vi inte så många som i huvudsak framställs som aktörer. Den enda kvinnan som skulle kunna räknas som en aktör, dvs. någon form av initiativtagare till våldet, är, som nämndes, den kvinna som tog sitt eget liv och sedan lät någon annan bli misstänkt för dådet. Det intressanta här är hur kvinnan går från mordoffer till gärningsman och sedan tillbaka till offer igen då man inser att det var för dotterns skull. Hon framställs som kall och beräknande men ändå som den bedrövade modern. Då kvinnorna i det studerade materialet begår våldshandlingar (försvarshandlingar inräknat) får vi för övrigt, i större utsträckning än då det handlar om män, bakgrundshändelser och motiv. Vi får dessutom mer tecken på de känslor som är inblandade. De motiv vi ser bland männen rör sig till skillnad från det kvinnliga ovan om mer världsliga saker än om känslor, sorg eller dyl. även om makten hela tiden ligger i bakgrunden. De primära och tydligaste motiven handlar snarare om pengar, informationsbehov och annat som kan hjälpa dem att kontrollera sin omgivning. Ett motiv som dock låg i bakgrunden av detta visade sig även vara rädsla i någon form.

Genussystemteorin är en teori om makt. Makten vilar enligt Hirdman på segregering och dominans. Jag har tidigare berört frågan om dominans och det blir nu läge att tala vidare om segregeringen män och kvinnor emellan. Med segregering syftas på köns isärhållande. Ett exempel på detta var som tidigare nämndes kan vara att se kvinnan som en sort närmare jorden, mer djurlik i sitt födande och ammande än mannen överhuvudtaget kan bli. Kvinnans sociala ställning i samhället legitimeras med hennes biologi. Vad gäller de studerade aktörerna har framkommit att den kvinna som agerade aktör framställs som kall och beräknande men ändå som den bedrövade modern. Man skulle kunna säga att man använder just den jordnära, moderliga vinkeln för att förklara det som hänt. Man använder hennes biologiska moderliga instinkter och känslor för att, kanske inte så mycket legitimera det hon gjort men ändå, någonstans för att rättfärdiga det. När det gäller den stereotyp som Hirdman kallar *stereotyp idol* så är denna upphöjd i sin annorlunda framtoning. Hennes

moderssort och sexualitet tämjs av östrogenet som gör henne passiv och inåtvänd⁹⁷. Vad som slår mig när jag ser denna kvinna som tagit sitt eget liv för att straffa en annan människa är just detta att det sker på ett passivt och inåtvänt sätt. Hon reagerar inte utåt. Hon dödar t.ex. inte den man som misslyckades att rädda hennes barn utan går till sig själv. Genom att ta sitt eget liv hämnas hon sin dotters ”mördare”. Stereotypifieringen av det feminina i medier organiseras inte sällan just utifrån teman som sexualitet, relationer och traditionella könsroller som exempelvis omhändertagande.⁹⁸ Det är naturligtvis svårt att närmare uttala sig om kvinnan som aktör i allmänhet då hon faktiskt nästan aldrig, i detta material, har den rollen. Visserligen kan tilläggas att detta ändå säger oss något viktigt. Att kvinnan är i periferin fungerar naturligtvis som förminskande och osynliggörande. Den äldre studien över kvinnors och mäns förhållande till varandra visade att crimeserier ofta beskrev kvinnan i periferin när det gällde actionorienterad eller våldsam handling och det får sägas stämma även i denna studie. Tittar vi på den genusteori jag tidigare redogjort för ser vi överlag att det verkar som om vi faktiskt omger oss av stereotyper som tenderar att upphöja manliga egenskaper och förminska kvinnliga vilket leder oss in på vilka som var de manliga aktörernas huvuddrag.

Männen skildras inte som känslolösa och passiva utan som hårda och de har kontroll. Hirdman har i teorin sagt oss att det är ”... musklerna, hårdheten, styrkan och den manliga vätskan som tjänar som byggstenar i det maskulina”.⁹⁹ Detta blir väldigt tydligt i detta material vad gäller den manliga aktören. De gånger då den manliga aktören var synlig vilket var fallet i över hälften av våldssekvenserna, framställdes han ofta som ond, hotfull och brutal. De primära och tydligaste motiven handlar snarare om pengar, informationsbehov och annat som kan hjälpa dem att kontrollera sin omgivning. Ett motiv som dock låg i bakgrunden av detta visade sig även vara rädsla i någon form. Något jag tolkar som att det ändå finns något nyanserat i den manliga stereotyp vi ser. Faktum kvarstår ändå. Det är genom det fysiska våldet och det psykiska förtrycket denna rädsla för att tappa kontrollen tar sig uttryck.

Om vi tittar på den i teorin manliga stereotypen A, *Kroppens A*, så ser vi stora likheter med de manliga aktörerna i detta material. Det är muskler, testosteron och adrenalin. Huvudsakligen handlar det om en klyvning av stereotypen man (A). Frågan om huruvida den andra stereotypen *Huvudets A* blir synlig blir intressant. Förutom de obducenter som jag tidigare placerat in i den stereotypen så är det i dessa serier i huvudsak de manliga poliserna, utredarna och agenterna som tillskrivits dessa egenskaper. De är dock inte huvudsakligt studieobjekt för denna uppsats men det är intressant att reda ut den binära oppositionen ont och gott och se att detta följer klyvningen utav stereotypen man (A). Kort sagt är det alltså stereotypen *Kroppens A* som representeras i aktören (den onde) och *Huvudets A* som representeras i utredarnas (de goda) karaktärer. ”De onda” aktörerna är vad gäller kvinnor dominerande men i relationen till *Huvudets A*, här den gode mannen, ligger de alltså i lä och är underlägsna. Detta gestaltas bl.a. i att poliserna alltid tar fast den onde förr eller senare för de är listigare.

⁹⁷ Hirdman, 2001:43-98

⁹⁸ Jacobson, 2005:21 ff

⁹⁹ Hirdman, 2001:48f

Om man därtill erinrar sig att den manlige aktören, och således den onde, ofta är av annan etnisk bakgrund och i arbetsför ålder förstår vi att en viss form av maskulinitet tydligt höjer sig över andra även här. Undersökningen av TV-rummets eliter visade liknade siffror. Där konstateras att man generellt sett bör vara i arbetsför ålder för att få vara med i TV på kvällstid. Något min undersökning delvis instämmer i. Med detta kommer vi in på ytterligare jämförelser med tidigare forskningsresultat.

Rapporten ”40 timmar i veckan” visade upp två typer av konflikter. En där det finns en tydlig aktör – offer situation och en där våldet utspelar sig mellan jämställda parter, där båda har lika del i konflikten. Den senare typen figurerar över huvud taget inte i mitt material. Den vanligaste *aktören* i rapporten var en enskild man, så även här. Trots att rapporten byggde på kvantitativa studier går det att finna likheter med min studies huvudsakliga tendenser. Överlag är det inte mycket som skiljer mina resultat på området aktör från de som rapporten talar om. Kvinnor och män handlar i olika sammanhang under olika förutsättningar. Våldsaktörens känslor framgick oftast inte alls i rapporten och gjorde de det så var det kyla och lugn som skildrades alternativt ilska och ursinne. Att våldsaktören skulle visa rädsla visade sig i de kvantitativa studierna dock vara mycket ovanligt. Något jag i min kvalitativa studie lyckats fånga upp. Även när det gäller motiven som framkommit överensstämmer de. Motivet framställdes tydligare när det gällde kvinnors våldshandlingar. Det samma gällde hennes känslor och relationer i samband med dådet. Det vanligaste motivet överlag var personlig hämnd.

6.4 Offret

Vi är nu framme vid det sista temat vilket kommer att behandla tv-våldets offer. Offrets agerande, framtoning och känslor blir viktiga och det centrala är även här hur offret kan kopplas ihop med kön och kvinnlighet respektive manlighet. Därefter följer ett sammanfattande avsnitt angående de huvudsakliga resultaten.

6.4.1 Skildringar av offret

Mellan offren i detta material var fördelningen mellan kvinnor och män ganska jämn. Offret var oftast enskilt förutom i en scen när det är både ett manligt och ett kvinnligt offer. Våldet var vanligtvis manifest och synligt och vi får se handlingen och/eller konsekvenserna utav det. Ibland förekom även mer dolt våld som hot och maktmissbruk mot enskild person.

Om vi börjar med det manliga offret så kan jag konstatera att dennes känslor oftast inte blev synliga för oss tittare. I några fall berodde detta på att offret avlidit. I andra fall kunde det bero på att man helt enkelt inte skildrade känslorna trots att offret var i livet. När de manliga offrens känslor väl visades var det i form av ilska gentemot gärningsmannen eller uppvisandet av känslan av svek. Det senare exemplet rör mannen som blivit sviken av en vän och blivit satt i fängelse i hans ställe. Exemplet nedan är ett exempel som visar på en reaktion av den övre typen, aggression från det manliga offrets sida;

Kvinnan och hennes manlige kollega står ute i en gränd eller bakgata. En tredje person dyker upp från ingenstans. Mannen tar tag i kvinnan och håller fast henne bakifrån. Han håller en kniv mot hennes strupe och säger till kvinnans kollega att han vill ha allt han äger och att han kommer att döda kvinnan annars. Kvinnan skriker till. Kvinnans kollega tömmer fickor och tar av sig klockan och ger alltsammans till den hotfulle mannen och denne vänder sig om för att springa från platsen. Kvinnans kollega springer då efter för att stoppa honom. Han hoppar på rånaren bakifrån och får då en armbåge i magen. Rånaren sticker därefter mannen med kniven i bröstkorgen. Rånaren lämnar platsen. Kvinnan hjälper sin blodiga kollega och hjälper honom ner i liggande, på marken. Hon får blod på kappan och skriker förtvivlat på hjälp.

Ur ”Brottskod Försvunnen”

Att som manligt offer ta på sig just rollen som hjälte var inte helt ovanligt i de våldsskildringar som studerats. Exemplet ovan visar även på en intressant skillnad i reaktion från mannen respektive kvinnan som är offer. Mannen blir arg och bestämmer sig för att ta tillbaka sina saker. Han hoppar på rånaren och försöker brotta ner honom. Kvinnan däremot står stilla och skriker. När den manlige kollegan sedan blir skadad tar hon hand om honom och fortsätter skrika på hjälp.

När vi nu kommer in på kvinnans roll som offer kan konstateras att kvinnliga offer i materialet ofta agerade just som sårbara, späda eller rädda. Men det var inte bara passivitet rakt igenom. I några fall tar kvinnan över situationen och försvarshandlingar blir tydliga. Kvinnorna i det studerade materialet tog till försvarshandlingar oftare än männen. Därmed är det inte sagt att kvinnorna inte visade känslor som rädsla och skräck. Vi har redan sett detta exempel på scen i föregående kapitel när det handlade just om kvinnliga våldsteman. Den visar tydligt på när en kvinna vänder på situationen, från ett underläge till kontroll;

En man tillhörande samma gäng som den kvinnliga polisens älskare knuffar in den kvinnliga polisen i vapenförrådet på polisstationen där han sedan barrikaderar sig med henne som gisslan. Han hotar att skjuta henne om inte polisen håller sig borta och ger honom nyckeln till handbojorna han är försedd med. Han får nyckeln. Polisen ligger på golvet. Mannen beväpnar sig tungt inne i vapenförrådet medan poliserna utanför försöker förhandla. Mannen lovar att avslöja information om en polis som langar information till det kriminella gäng han tillhör om de ger honom fri lejd. Den kvinnliga polisen inser att hennes hemlighet är på väg att avslöjas och försöker få tag på ett vapen i rummet medan gisslantagaren tittar bort. Hon får chansen och skjuter mannen i huvudet.

Ur ”Anna Pihl”

Problematiken ligger inte i att vi för en gångs skull ser en kvinna som tar tag i sin situation och försvarar sig. Den ligger heller inte i att hon är stark nog att handla i en situation som ovan eller i att hon som polis kanske var skyldig att handla på detta sätt. Problematiken skönjas då man tittar lite närmare på motivet till försvarshandlingen.

Hon vill inte att hennes hemlighet vad gäller hennes förhållande till gängets ledare ska röjas. Där har vi det alltså igen. Förhållandet, sexualdriften och det privata.

När det gäller vilka känslomässiga konsekvenser som blev synliga hos offren till följd av våldet de blivit utsatta för så var de som jag nämnde tidigare inte särskilt synliga vad gällde de manliga offren. Vilket väl säger något i sig. Bland de kvinnliga offren blev dessa däremot desto tydligare. En väldigt tydlig och svår konsekvens av det våld kvinnan i detta avsnitts första exempel blev utsatt för är den amnesi det bidrog till. Kvinnans kollega blir knivhuggen och hon drabbas i och med denna händelse utav svår amnesi, hon tappar allt minne gällande vem hon är. De flesta kvinnliga offer har skrikit och gråtit i samband med våldet och även i samband med den psykiska situation de befinner sig i efteråt. Inga liknande konsekvenser har kunnat skönjas i samband med att en man utsatts för våld.

6.4.2 Slutsatser vad gäller offer

Så hur kopplas då offret ihop med kön? Den bild av offren som trätt fram är det är en ganska jämn fördelning mellan kvinnliga och manliga offer och det handlade i de flesta våldsskildringar om ett enskilt offer. Vanligtvis var våldet manifest och synligt och vi får se handlingen och/eller de fysiska konsekvenserna utav det. Ibland förekom även mer dolt våld som hot och maktmissbruk mot enskild person och konsekvenserna utav detta, då bland kvinnorna. När de manliga offrens känslor väl visades var det i form av ilska gentemot gärningsmannen eller uppvisandet av känslan av svek. När vi tittade på kvinnans roll som offer konstaterades att kvinnliga offer i materialet ofta agerade just som sårbara, späda eller rädda. Kvinnorna i det studerade materialet tog till försvarshandlingar oftare än männen. Problematiken då man tittar lite närmare på motivet till försvarshandlingen från kvinnan tas upp. Hon vill inte att hennes hemlighet vad gäller hennes förhållande till gängets ledare ska röjas. Vi ser återigen hur kvinnans motiv kopplades till förhållande, sexualdrift och det privata. När det gäller vilka känslomässiga konsekvenser som blev synliga hos offren till följd av våldet de blivit utsatta för så var de inte särskilt synliga vad gällde de manliga offren. Bland de kvinnliga offren blev dessa däremot desto tydligare.

Jag vill börja med att belysa den bild som framkommer av det manliga offret. Jag har tidigare talat om klyvningen av mannen A. Denna klyvnings två delar återfanns dels som aktören, kroppens A och dels som utredarna och obducenterna, huvudets A. Det manliga offret är inte skildrad som särskilt fysisk och hans personlighetsdrag blir inte synliga de heller. Han är heller inte framställd som passiv eller känslös som är fallet vad gäller kvinnorna. Har det manliga offret hamnat i ett genusvakuum? Kanske går svaret att hämta i teorierna om den manliga hegemonin. Vi kan konstatera att manligheterna som går att finna i utredare och aktör höjer sig över det manliga offret. Förminskandet av det manliga offret i form av bristen på känsluskildringar och fysisk kapacitet skvallrar om detta. I de binära oppositionerna ont och gott återfinns det manliga offret oftast inte. Dock kan vi finna honom i de binära oppositionerna förövare och offer. Connell har talat om att få män lever upp till den normativa standarden och få män i vårt samhälle står i frontlinjen för den hegemoniska maskuliniteten. För att identifiera det manliga offrets maskulinitet krävs kanske att man tar in just denna "vanlige" man. Offret verkar nämligen ha fått rollen som den vanlige varken särskilt gode eller onde mansrollen. Men då återstår ännu en fråga. Om

denne anonymiserade man representerar den vanlige mannen i vårt samhälle vad säger denna representation oss? Han verkar ha fått just rollen att genom sin anonymitet stärka de starka drag och egenskaper kroppens A och huvudets A fått, alltså de över offret dominerande.

Som jag nämnt tidigare så är stereotypifieringen av det feminina ofta organiserat utifrån teman som sexualitet, relationer och traditionella könsroller så som omhändertagande. Detta visade sig tydligt i de handlingar de kvinnliga offren tog sig för. Antingen det var då hon utsattes för våldet eller i den därpå följande försvarshandlingen så utgick hennes agerande oftast ur ovanstående teman. Vi får än en gång bekräftat att den kvinnliga sfären verkar inbegripa sexuella konnotationer. Inte minst från den tidigare jämförelsen mellan manliga och kvinnliga offers obduktioner.

Den tidigare forskningen som studerade medievåldets offer visade på liknande resultat vad gäller det övergripande. Bilden av tv-våldets *offer* visade sig vara lika stereotyp som aktörens. Huvudsakligen var denne en ensam, vuxen, vit man. Även här var det vanligaste att känslorna hos offret inte framgick alls.

6.5 Sammanfattning och vidare analys

Efter denna genomgång av teman och vad som blev synligt genom dessa är det nu dags att först sammanfatta föregående för att sedan se hur kopplingen till medielogiken kan tänkas se ut.

6.5.1 De fyra temana och genuskonstruktionen som genom dessa framträtt

Vi har genom det studerade materialet sett hur mannen huvudsakligen konstrueras på två sett. Å ena sidan är det genom den fysiska styrkan, musklerna och hårdheten det maskulina byggs upp. Denna typ av maskulinitet blev synlig främst i våldets aktörer. Å andra sidan konstruerades det maskulina utifrån intellektet, tankar och förmågan att dra slutsatser. Denna typ av maskulinitet blev synlig främst i dem som skulle utreda brotten. Båda dessa maskuliniteter var de mest framträdande. De återfinns i den tidigare forskning som presenterats som *Machomannen*. Han har fysisk styrka och mod. Han kan vara den gode hjälten eller den onde, grymme, sadisten. Ett intressant resultat som den här studien bidragit till är att det manliga offret förminskats till något anonymt. Utan synliga fysiska styrkor och utan någon skildrad personlighet verkar han hamna i en tredje typ av konstruktion nämligen i rollen som den som ska förstärka den ondes styrka och den godes förmåga att lösa brottet.

Vid en första anblick kan det se ut som om kvinnan i de studerade våldssekvenserna konstruerats på ett antal olika sätt. Vid en närmare granskning träder ändå bilden av en ganska ensidig konstruktion fram. Kvinnan figurerade nästan uteslutande som offer och endast en gång tog hon initiativ för att skada en annan människa. Det kvinnliga offret konstruerades som ganska passiv, hjälplös och rädd. De kvinnor som i scenerna tog till försvarshandlingar gjorde inte detta för att fungera som hjältinga utan hade motiv som grundades i relationer och sexuella kontakter. Efter de skildrade trauman som de kvinnliga offren fått utså visades allvarliga psykiska konsekvenser. Kvinnan

har genomgående konstruerats efter principen känslös, labil, osjälvisk eller under influens av sexuella drifter. I det fall då kvinnan tog initiativet att skada en annan människa gjorde hon det via att ta sitt eget liv. Denna stereotypa kvinnskildring återfinns i tidigare forskning som *häxan och psykopaten*. Hon är en kvinna som skildras med socialt hotfulla drag. Hon är instabil och tar inte sällan till sexuella vapen. Hon är ofta svår att begripa sig på. Många gånger dör hon i slutet. I vårt fall förgjorde hon sig själv utan att lyckas med sin plan.

6.5.2 Hur kan vi förstå resultatet ur ett mediologiskt perspektiv?

De konstruktioner utav manligt och kvinnligt vi får genom de studerade våldsskildringarna visar på inte helt oväntat på en stereotyp uppbyggnad. Stereotyper kan ses som någon form av förlängning av vårt behov av att kategorisera och förenkla vår tillvaro. Stereotyper kan fungera både negativt och positivt och de kan både förstärka och förminska ett fenomen. Vi har sett exempel på båda. Vi har även sett tydliga konstruktioner av binära oppositioner i form av exempelvis ond – god och offer - föröväre. Förutom stereotyperna kan även de förenklande och generaliserande binära oppositionerna vara en viktig del i mediologiken. De binära oppositionerna passar som vi sett tidigare mycket väl in i mediedramaturgin. Dikotomier som vinnare och förlorare, föröväre och offer, svart och vit, skönhet och odjur är tydliga exempel på populära sådana i medieinnehåll och de reproduceras enligt teoretiker ständigt. När det gäller könsrelaterade dikotomier så passar de bra in i detta system. I medierna kan kvinnlighet och manlighet, som vi sett, många gånger göras just till varandras motsatser. De tilldelas sedan egenskaper som följer samma mönster. Det i den här studien granskade materialet är ytterligare ett bevis på detta.

Ett sätt att förstå medieinnehållet och således även våldsskildringar och dess uppbyggnad, är de ekonomiska intressen som finns i det hela. Producenters uppfattningar om vad som är ett brett innehåll som kan tilltala så många som möjligt bottnar i mångt och mycket i vad som genererar pengar. Politisk-ekonomiska samhälls- och mediefaktorer *kan* alltså ses som en förklaring och bidra till förståelse vad gäller det som sänds och inte sänds i medierna. Ingrediensen våld och därmed dess konstruktioner av manligt och kvinnligt ska gärna säljas till många länder och kulturer och behöver således en dramatisk ingrediens och funktion som talar alla språk. Graden av identifikation avspeglas i styrkan hos det vi känner då vi tar till oss handlingen. Förstår man medieinnehållet på detta sätt skulle det innebära att de stereotyper som konstrueras via tv-våldet fungerar som en bricka i ett väldigt högt spel...

Avslutande diskussion

Inför kapitlet med mina teoretiska perspektiv citerade jag Maria Edström då hon menade på att de män och kvinnor som syns i tv speglar och skapar föreställningar av kvinnligt och manligt. Hon skriver även att tv påverkar vad kvinnor och män förväntas kunna göra i och utanför tv-rummet. Min nyfikenhet har sporrat mig till att ta reda på hur den betydande delen av vårt tv-innehåll som våldet utgör, framställer kvinnor och män, vilka olika egenskaper som tilldelas dem och hur de olika konstruktionerna förhåller sig till varandra.

Jag kan i och med resultatet konstatera att de konstruktioner som trätt fram i mångt och mycket följer de mönster som genusvetare pekar på som rådande i vårt samhälle. Mannen dominerar i de studerade sekvenserna och kvinnan är oftast den underordnade. Naturligtvis är detta oroande i sig. Det skulle vara lögn att påstå att jag trott att maktordningen skulle ha sett *helt* annorlunda ut män och kvinnor emellan men jag ljuger inte då jag säger att jag aldrig trott att det skulle vara i den omfattande utsträckningen som den faktiskt var. Jag trodde heller inte att konstruktionen av de båda könen skulle se så stereotypa ut som konstaterats. Den föreställning jag hade innan studiens start om att det idag, ett tiotal år efter de senaste större forskningsresultaten om manlig och kvinnlig könsfördelning i televisionsvåld i Sverige kom, skulle se mer jämställt och mindre stereotyp ut känns idag oerhört naiv. Det siades på den tiden att vi skulle komma att få fler kvinnliga hjältar och jämnare roller vad gäller våldsskildringar. Mitt material visar inte på några tydliga sådana tendenser. Åtminstone inte vad gäller kriminalserier under prime-time och då man dessutom går ner på djupet.

Lösningen ligger enligt mig inte i att eftersträva fler kvinnliga och brutala mördare. Den ligger inte heller i att göra männen mycket mjukare och mer känslösa. Enligt mig handlar det kanske snarare om att media och i detta fall televisionen måste börja presentera fler varianter av kvinnor och män.

Men, det är inte skillnaderna mellan konstruktioner av manlighet och kvinnlighet som jag reagerat allra starkast på. Det är de olika konstruktionerna av män som går att finna i materialet som så här i efterhand, till största del, tar upp mina tankar. Att det finns olika konstruktioner av män i det studerade materialet är i och med denna studie fastställt. Problematiken enligt mig med de olika konstruktionerna är att de var och en är mycket statiska. Det blir mycket tydligt att det är den gode, tänkande och intellektuella maskuliniteten som här upphöjs. Det är en sak att denne upphöjs men det är oroande att han upphöjs med hjälp utav de två andra maskuliniteterna som återfunnits. Den onde aktören är konstruerad med hjälp av muskler och hänsynslöshet och dessutom ofta är av annan etnisk bakgrund än det samhälle där serien utspelar sig vilket även det oroar mig. Det är dessutom tråkigt att se att skildrandet av den "vanlige mannen" är i form utav offer eller utsatt. Att denne därtill inte visar sina känslor, reaktioner eller personliga egenskaper i samband med detta gör ju inte saken bättre. Med kultivationsteoretikernas ord i bakhuvudet kan man inte låta bli att

fundera över den påverkan dessa bilder har på våran uppfattning om hur världen är eller bör vara beskaffad.

När jag ser tillbaka på studien kan jag känna att jag förvisso har fått svar nog att besvara mitt syfte men uppsatsen lämnar mig även med nya frågor. Jag har sett mycket intressanta men samtidigt oroande konstruktioner och formande av maskulinitet och femininitet. Jag vill för ett ögonblick gå tillbaka till den tankemodell jag presenterade i slutet av mitt teorikapitel. Jag har på inga sätt haft ambitionen att belysa allt inom denna. Mitt syfte håller sig inom ramen för innehållsanalysen och analysen sträcker sig till att belysa några sätt att förstå detta innehåll på. Jag kan ändå inte låta bli att reflektera över detta kretslopp i stort. För hur ska vi få ett mer jämlikt televisionsinnehåll? Till och med den icke jämställda verklighet vi lever i ter sig som riktigt tillfredsställande i jämförelse med den bild som trätt fram i detta sammanhang. Hur ska då televisions- och medieinnehållet bli mer jämställt? Den frågan får vi tyvärr inte svar på i den här uppsatsen. Men, det är intressant att resonera kring var i detta reproducerande kretslopp förändringen kan inledas. Var ska man börja? Är det producenterna som måste börja tänka utanför ramarna? Eller kommer det naturligt om bara våra, inklusive producenternas, föreställningar om kön såg annorlunda ut? Kan vi ändra våra föreställningar om medieinnehållet fortsätter reproducera de gamla traditionella könsrollerna? Var ska den onda cirkeln brytas?

Så till sist några tankar om vad som kan bli viktigt för framtida forskning inom området. Vad som slog mig då jag började med uppsatsen var hur lite litteratur det faktiskt finns tillgänglig om bilder av män i medier om man sätter det i relation till de många studier som gjorts av bilder av kvinnlighet. Jag tänker mig att det kanske inte är så konstigt att då man med ett kritiskt perspektiv studerar förtryck, inriktar sig på den part man upplever som förtryckt. Kanske är det just så det många gånger måste vara. Men, för att kunna studera en maktstruktur räcker det inte med att endast studera den ena parten. Därmed är det inte sagt att mansforskning inte existerar, det finns studier som till viss del är inriktade på mediernas bild av manligheter men de måste bli fler. Den här uppsatsen har undersökt våldsskildringars genuskonstruktioner. Det finns en mängd andra områden vars genuskonstruktioner är intressanta. Televisionen är ett relativt etablerat medium. Det skulle vara mycket intressant att titta på lite nyare medier, vilket till viss del redan görs. Tv-spel, dataspel och onlinespel är ett växande område av interaktiva medium vilka alla skulle vara intressanta att utforska närmare. Vilka världsbilder respektive fantasibilder av kvinnligt och manligt går att finna där?

Sammanfattning

TV: n har kommit att bli en naturlig möbel i våra hem såväl som en del i vår socialisering. Medierna är också i många fall basen från vilken vi bildar våra uppfattningar om världens alla fenomen, vilket kan betyda att bilden av en fråga eller ett fenomen i media kan ha stor betydelse för vårt samhälle i förlängningen. I den här uppsatsen ligger fokus på hur det TV-våld vi konsumerar till vardags ser ut och då särskilt på de genuskonstruktioner som går att finna där. Med sin engagerande, fångande och i bland brutala karaktär har TV-våldet genom tv: s historia blivit föremål för debatt och diskussion.

De flesta forskare är överens om att medievåldet har konsekvenser för tankar, känslor och upplevelser. Det har även konsekvenser för tittarnas preferenser och referensramar. Kultivationsteoretikerna talar om mediers och, då särskilt televisionens, indirekta påverkan. De menar att den symboliska och kulturella miljön som televisionen presenterar påverkar vår världsbild. Genusvetare bekräftar mediers indirekta påverkan och menar på att vi formar, bevarar och förändrar våra könstillhörigheter i politiska och sociala sammanhang. Medierna och televisionen är idag i allra högsta grad en del av just vårt sociala liv. Hur konstruktionerna vad gäller kvinnligt och manligt ser ut i medievåldet torde alltså vara av betydelse för den fulla mediebilden och dessutom på ett eller annat sätt påverka oss både ur ett genus- och kultivationsteoretiskt perspektiv. Detta blir intressant då våldsskildringarna kan räknas som ett starkt och berörande medieinnehåll i sig. Jag tänker mig att våldet på ett effektivt sätt kan skugga de underliggande genusstrukturen med sin brutala karaktär.

Syftet med den här studien är att undersöka hur genus konstrueras i TV-våldet under en period 2006. Jag har till min hjälp fyra frågeställningar som ska besvara det. Det handlar bland annat om en djupdykning i de miljöer, våldsteman, aktörer och offer som blir synliga genom våldsskildringarna. Genomförandet av studien sker med hjälp av kvalitativ innehållsanalys (ECA) gjord på tretton våldsskildringar hämtade från fyra kriminalserier som visades en vanlig vecka under hösten 2006.

När de gäller de huvudsakliga mönstren i konstruktionerna av det manliga och det kvinnliga visade resultaten hur mannen huvudsakligen konstrueras på två sett. Å ena sidan är det genom den fysiska styrkan, musklerna och hårdheten det maskulina byggs upp. Denna typ av maskulinitet blev synlig främst i våldets aktörer. Å andra sidan konstruerades det maskulina utifrån intellektet, tankar och förmågan att dra slutsatser. Denna typ av maskulinitet blev synlig främst i dem som skulle utreda brotten. Båda dessa maskuliniteter var de mest framträdande. Ett intressant resultat som den här studien bidragit till är att det manliga offret förminskats till något anonymt. Utan synliga fysiska styrkor och utan någon skildrad personlighet verkar han hamna i en tredje typ av konstruktion nämligen i rollen som den som ska förstärka den ondes styrka och den godes förmåga att lösa brottet.

Kvinnan i sin tur figurerade nästan uteslutande som offer och endast en gång tog hon initiativ för att skada en annan människa. Det kvinnliga offret konstruerades som ganska passiv, hjälplös och rädd. De kvinnor som i scenerna tog till

försvarshandlingar gjorde inte detta för att fungera som hjältinna utan hade motiv som grundades i relationer och sexuella kontakter. Efter de skildrade trauman som de kvinnliga offren fått utså visades allvarliga psykiska konsekvenser. Kvinnan har genomgående konstruerats efter principen känslös, labil, osjälvvisk eller under influens av sexuella drifter.

Vad gäller förhållandet och maktrelationerna könen emellan visade resultaten att det uteslutande är män som dominerar över andra personer, aldrig en kvinna om hon inte först varit i underläge och pressats till motattack. Dessutom visade sig stereotyperna ofta vara kvinnospecifika och var inte alltid, ur ett könsperspektiv sett, utbytbara. De våldsteman som blev synliga visar att det förmodligen skulle bli svårt att ta ett utav de typiskt mansdominerade temana och placera en kvinna i mannens roll och vise versa. Detta handlar om att konnotationerna förmodligen skulle bli olika beroendes på om det är en man eller kvinna som agerar i sammanhanget och att dessa är svåra att motverka.

Referenser

Litteratur:

- Altheide, David L (1996) *Qualitative media analysis*. California:Sage
- Berger, Athur Aasa (1992) *Popular culture genres: theory and text*. Newbury Park, California: Sage
- Carlsson, Ulla (2005) *Våld och pornografi i medierna – åsikter om medievåldets och pornografins påverkan på unga människor*. Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom
- Connell R.W (1999) *Maskuliniteter*. Uddevalla: Bokförlaget Daidalos AB
- Connell, R.W (2003) *Om Genus*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Cronström, Johan och Höijer, Birgitta (1994) *40 timmar i veckan – en studie av våld i sex svenska TV-kanaler*. Våldsskildringsrådet nr.14. Stockholm: Regeringskansliets offsetcentral.
- Edström, Maria och Jacobson, Maria (1994) *Massmedias enfaldiga typer – Kvinnor och män i mediebruset*. Göteborgs universitet, institutionen för journalistik och masskommunikation, Arbetsrapport nr.38
- Falkheimer, Jesper (2001) *Medier och kommunikation – en introduktion*. Lund: Studentlitteratur
- Fiske, John (2006) *Television Culture*. New York: Routledge
- von Feilitzen, Cecilia (2001) *Medievåldets påverkan*. Göteborg: The International Clearinghouse on Children and Violence on the Screen, Nordicom.
- Giddens, Anthony (1998) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur
- Grip, Lars (2003) *Tittarögon*. Våldsskildringsrådets skriftserie nr. 30
- Gripsrud, Jostein (2004) *Mediekultur Mediesamhälle*. Uddevalla, MediaPrint Uddevalla AB
- Hirdman, Yvonne (2001) *Genus – om det stabila föränderliga former*. Lund: Liber AB
- Höglund, Anna-Maria (2000) *Män och kvinnor – vad vet en genusvetare?* Stockholm: Cura bokförlag och utbildning AB
- Jacobson, Maria (red.) (2004) *Allt är Möjligt – En handbok i Mediekritik*. Göteborg: Allt är möjligt

Jacobson, Maria (2005) *Young People and Gendered Media Messages*. Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom

Lindell, Ingrid (2004) *Att se och att synas – Filmutbud, kön och modernitet*. Göteborg: Makadam Förlag

Lindgren, Simon (2005) *Populärkultur – teorier, metoder och analyser*. Malmö: Liber AB

McQuail, Denis (2005) *McQuail's Mass Communication Theory*. Oxford: Sage Publications

Nordlund, Jan-Erik (1996) *Television och Socialisation - om televisionens betydelse för vår verklighetsuppfattning*. Lund: Studentlitteratur

Signorelli, Nancy & Morgan, Michael (1990) *Cultivation Analysis*. USA: Sage Publications

Statens Offentliga Utredningar (2005) *Makten att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken*. Stockholm.

Strömbeck, Jesper (2000) *Makt och medier*. Lund: Studentlitteratur

Tuchman, Gaye & Daniels, Arlene & Benét, James (1978) *Hearth and Home, Images of Women in the Mass Media*. New York: Oxford University Press. Artikeln: Lemon Judith (1975) *Dominant or Dominated, women in Prime Time Television*.

Vetenskapsrådets kommitté för genusforskning (2005-02-18) *Genusforskning i korta drag*. Ordförande 2004-2006 Lundgren, Britta, professor, Umeå universitet.

Östbye, Helge och Knapskog, Karl och Helland, Knut och Larsen, Leif Ove (2004) *Metodbok för medievetenskap*. Malmö: Liber AB

Internet:

Brottsförebyggande rådet (2006), 06-12-17. Brottslighet, Olika typer av brott, Vilka barn blir kriminella som vuxna.

www.bra.se

IMDb (The Internet Movie Database), (2007), 07-01-10

<http://www.imdb.com/title/tt0321021/>

Kanal5 (2007), 2007-01-10

<http://www.kanal5.se/templates/page.aspx?id=15775>

Mediamätning i Skandinavien, 4-10 december 2006

<http://www.mms.se/HotTop/hottop.asp>

Sveriges Television (2007), 07-01-10

http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=29120&from=program_ao

TV3 (2007), 2007-01-10

http://www.tv3.se/index.php?option=com_content&Itemid=1015&task=view&id=3018&timetableid=1127986&Itemid=1015

TV4 (2007), 07-01-10

<http://www.tv4.se/tvtabla/program/8516.html>

De inspelade avsnitten kommer från:

SVT:	Brottskod: försvunnen	9/12	kl. 21.00
TV3:	Navy CIS	10/12	kl. 20.00
TV4	Anna Pihl	4/12	kl. 20.00
Kanal 5:	CSI NY	4/12	kl. 21.00

BILAGA 1

Analysschema:

Syftet är att undersöka hur genus konstrueras i TV-våldet under en period 2006.

Inledande frågor:

- På vilken kanal visades serien?
- Vilket datum visades avsnittet?
- Vad heter serien?
- Vem har producerat serien?
- Vilken tid visades avsnittet på TV?
- Vilken var avsnittets huvudsakliga handling?

Teman:

Tema 1: miljöer och platser

- Vilken är händelseplatsen för avsnittet?
Ex Sverige, Norden, USA etc.
- Vilken är den övervägande miljön för avsnittets handling och våldsskildringar?
Ex Stadsmiljö, lantmiljö, avgränsat rum etc.
- Vilken är det övervägande sociala sfären för våldet?
Ex Privat sfär som hem, hos bekanta, offentlig sfär som gator och torg etc.
- Vilket tempo, ljud och ljus skildras?
Ex Högt, normalt, lågt, musik, ljudeffekter, tystnad, ljust, mörkt, dimmigt etc.
- Hur kopplas miljö och plats ihop med kvinnor och män och kvinnlighet och manlighet?

Tema 2: våldsteman

- Hur är våldet huvudsakligen konstruerat?
Ex synligt och manifest eller latent och underliggande?
- Vilken typ av våldsskildring visas?
Ex enbart konsekvenser av våld, handling och konsekvens, eller endast handlingen? Etc.
- Vilken/vilka är våldets huvudsakliga tema?
Ex slagsmål, våldtäkt, krig, våldsam lek etc.
- Hur kommer maktförhållanden personer/parter emellan till uttryck?
- Vilka påföljder, exempelvis juridiska, får det skildrade våldet?
- Hur kopplas våldstemat ihop med kvinnor/män och kvinnlighet/manlighet?

Tema 3: TV-våldets aktörer

- Hur många huvudsakliga aktörer skildras?
Syns aktören eller är hon dold för oss tittare?
- Vilket kön har denna/de?
- Hur framställs denna/de?
Ex som ond/god, hård/mjuk, svag/stark etc.
- Vilka övriga personlighetsdrag blir tydliga?
- Hur är våldet huvudsakligen konstruerat?
Ex synligt och manifest eller latent och underliggande?
- Vilken beväpning skildras?
Ex kniv, kroppen, skjutvapen etc.
- Hur skildras eventuella motiv till våldshandlingen?
Ex personlig hämnd, nödvärn, ideologiskt motiv etc.
- Vad utlöser våldshandlingen? (motiv och omständigheter)
- Kommer aktörernas känslor fram i samband med våldshandlingen? Hur framställs de?
- Hur kopplas aktören ihop med kön och kvinnlighet/manlighet?
Ex genom handlingar utseende dialog?

Tema 4: TV-våldets offer

- Hur många huvudsakliga offer skildras?
Syns offret eller är hon dold för oss tittare?
- Vilket kön har denna/de?
- Hur framställs denna/de?
Ex ond/god, hård/mjuk, svag/stark etc.
- Vilka övriga personlighetsdrag blir tydliga?
- Hur är det våld som offret utsätts för huvudsakligen konstruerat?
Ex synligt och manifest eller latent och underliggande?
- Blir någon försvarshandling tydlig? I så fall med vilka motiv i botten?
Ex personlig hämnd, nödvärn, ideologiskt motiv etc.
- Är offret beväpnat, och i så fall med vad? Används vapnet?
Ex kniv, skjutvapen etc.
- Kommer offrets känslor fram i samband med våldshandlingen? Hur framställs de?
- Hur kopplas offret ihop med kön och kvinnlighet/manlighet?
Ex genom handlingar, utseende, dialog?